

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

**IZBOR IGRAČAKA KOD DJECE
PREDŠKOLSKOG UZRASTA U ODNOSU NA
POL**

MASTER RAD

Mentor

Prof. dr Tamara Pribišev

Beleslin

Kandidat

Bojana Kos

BANJALUKA, 2023.godine

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

TOYS CHOICES OF PRE-SCHOOL CHILDREN IN RELATION TO GENDER

MASTER THESIS

Mentor

Prof. dr Tamara Pribišev

Beleslin

Candidate

Bojana Kos

BANJALUKA, 2023. godine

Mentor: Prof. dr Tamara Pribišeš Beleslin, redovni profesor, Univerzitet u Banjoj Luci,
Filozofski fakultet

Naslov master rada: Izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta u odnosu na pol

Rezime

Igra je osnovna i najvažnija aktivnost u životu svakog djeteta i ima važnu ulogu od samog početka djetetovog života, dok igračke predstavljaju sva sredstva kojima se dijete služi u igri. Velik je broj radova koji istražuju rodne razlike u socijalnom ponašanju djece i preferencijama ka izboru igre i igračaka. Rodni stereotipi su i te kako prisutni u našem društvu i djeca na osnovu toga uče rodne uloge. U prvom dijelu rada se nalaze teorijska razmatranja o ključnim pojmovima i pregled dosadašnjih istraživanja, a u drugom dijelu se nalazi korištena metodologija i rezultati istraživanja. Cilj ovog istraživanja je da se kvalitativnim istraživačkim metodama ispita izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta (5 – 6 godina) u odnosu na pol. U pitanju je studija slučaja u kojoj populaciju čine djeca starijeg vrtićkog uzrasta u JU Dječiji vrtić „Radost“ u Prijedoru, u radnoj 2022/23. godini.

Istraživanje se vrši na namjernom uzorku od 10 djece iz jedne starije vrtićke grupe, i to pet dječaka i pet djevojčica. Istraživačka pitanja su podijeljena u dvije grupe: Da li igračke za sebe biraju u odnosu na pol? i Da li igračke za druge dječake i djevojčice biraju u odnosu na pol? Istraživanje je pokazalo da djeca biraju igračke isključivo u odnosu na pol kojem pripadaju. Djevojčice češće od dječaka za sebe biraju neutralne igračke, ali ih koriste za igre u kojima se igraju „ženskih“ igara. Prilikom izbora igračke za druga ili drugaricu sva djeca su izabrala igračku u odnosu na pol i to uz obrazloženje da su to igračke za djevojčice/dječake.

Ključne riječi: igra, izbor igračke, predškolsko dijete, pol i rod, rodne uloge

Naučna oblast: Pedagogija

Naučno polje: Opšta pedagogija

Klasifikaciona oznaka: S270

Tip odabrane licence Kreativne zajednice: autorstvo – nekomercijalno (CCBY – NC)

Mentor: Prof. Dr Tamara Pribišeč Beleslin, full profesor, The University of Banja Luka, The Faculty of Philosophy

Master thesis title: Toys choices of pre-school children in relation to gender

Resume

A play is the basic and the most important activity in a life of every child and has an important role from the very beginning of child's life, whilst toys represent all the means a child uses in its play. There is a great number of works that deal with gender differences in children's social behavior and preferences towards play and toy choice. Gender stereotypes are very present in our society and children use them when adopting gender roles. In the first part of this paper are theoretical considerations on key terms and overview of existing research, while the second part consists of used methodology and research results. The goal of this research is to test toy choice within the pre-school (5 - 6 years old) population considering their sex and using qualitative research methods. It is a study case of the older kindergarten population at the Public institution Kindergarten 'Joy' in Prijedor, during the year 2022/2023.

The research is done using intentional sample of 10 children from an older kindergarten group, 5 boys and 5 girls. Research questions are divided into two groups: Do they choose their toys according to their sex? and Do they choose toys for other boys and girls according to their sex? The research showed that children choose their toys exclusively according to their sex. Girls, more often than boys, choose neutral toys for themselves, but they use them for playing 'female' games. When choosing toys for their friends, all the children have chosen a toy according to the friend's sex with an explanation that these are the boys'/girls' toys.

Key words: play, toy choice, pre-school child, sex and gender, gender roles

Scientific Area: Pedagogy

Scientific Field: General pedagogy

Classification code: S 270

Chosen type of Creative Commons License: Attribution – Non-Commercial (CC BY-NC)

SADRŽAJ

UVOD	7
1. ODREĐENJE OSNOVNIH POJMOVA	9
IGRA DJETETA PREDŠKOLSKOG UZRASTA	9
Definicija i razvoj igre	10
Karakteristike igre	12
Uloga igre u razvoju djece predškolskog uzrasta	13
Vrste igre	15
<i>Funkcionalna igra</i>	15
<i>Simbolička igra</i>	15
<i>Igre s pravilima</i>	16
Uloga vaspitača u igri	16
IGRAČKE	18
Rodne razlike u izboru igračaka i igre	19
RODNE ULOGE I RODNI STEREOTIPI	20
Uticaj televizije, slikovnica i udžbenika za razvoj rodnih stereotipa	21
TEORIJE RAZVOJA RODNIH ULOGA	22
Teorije o uticaju okoline i učenja	22
Kognitivno-razvojna teorija	23
Teorija polne šeme	23
2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA	25
3. METODOLOŠKI OKVIR RADA	28
Problem i predmet istraživanja	28
Cilj i zadaci istraživanja	28
Istraživačka pitanja i zadaci	29

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	29
Populacija i uzorak istraživanja	31
Organizacija i tok istraživanja	31
Procedure prikupljanja podataka	32
<i>Etička pitanja .....</i>	<i>32</i>
<i>Tok istraživanja .....</i>	<i>32</i>
Predvideni postupci obrade podataka	34
4. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA	35
5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	49
DJECA I NJIHOVI IZBORI IGRAČAKA ZA SEBE	50
DJECA I NJIHOVI IZBORI IGRAČKE ZA DRUGA I DRUGARICU.....	53
6. ZAKLJUČAK	55
7. LITERATURA	57
8. PRILOZI	62
BIOGRAFIJA AUTORA	71

UVOD

Igra je jednostavna i dobrovoljna aktivnost svakog djeteta, ali i najvažniji put razvoja ličnosti u prvim godinama života. Ima važnu ulogu od rođenja djeteta. Igrom dijete upoznaje svoju okolinu, uči o sebi, o drugima i o svijetu uopšte. Igra je najprirodniji oblik učenja jer je dijete u igri motivisano i angažovano. Važno je da dijete istražuje i otkriva, da dodirne, rastavi, isproba, pomiriše jer se svojim iskustvom i zaključivanjem cjelokupno razvija.

Dječije prvo stvaralačko iskustvo je igra. Igra je glavna i osnovna aktivnost djeteta. Svi aspekti dječijeg razvoja događaju se kroz igru i u igri se manifestuju. Igra djeci omogućava da razviju, ispitaju i potvrde svoje sposobnosti. Ono što djeca nauče u igri nije uvijek vidljivo i mjerljivo, ali djeci je od velike važnosti. Budući da igra ima važnu ulogu u procesu učenja i razvoja djece, važno je osigurati djeci prostor i vrijeme za igru, kao i raznovrsni podsticajni materijal. Dječije igre prisutne su u svim kulturama svijeta. Djeca se igraju bez obzira na ekonomske, kulturne, socijalne ili druge razlike. Prvi koraci u komunikaciji ostvaruju se upravo kroz igru. Igra djeci pomaže pronaći prijatelje među vršnjacima, dijete ispunjava zahtjeve koje postavlja igra i dostiže svoje prave ciljeve. Igra hrani i njeguje dječiju kreativnost. Izgrađuje djetetovu snagu i koordinaciju a dobra je i za emocionalni razvoj. Kroz igru djeca uče kako poštovati sebe i druge i uče se osnovnim društvenim pravilima.

Na dječju igru utiču brojni faktori. Sklonost djece prema određenim aktivnostima koje čine igru u najvećoj mjeri je određena njihovim polom i razvijenom sviješću o polnim ulogama. Polne uloge se razvijaju pod uticajem kulture i društva kojem je dijete izloženo te time uče ponašanja i stiču uvjerenja prikladna za njihov pol. Igra kao najvažnija aktivnost u djetinjstvu utiče na proces polne diferencijacije tokom kojeg djeca postaju svjesna polnih razlika. Stoga igra, ma kakva god ona bila, vodi učenju i svojevrsnoj pripremi djeteta za život odrasle osobe.

Prema saznanjima o zastupljenosti rodnihih stereotipa u dječjoj igri, može se zaključiti da podjela na "muški" i "ženski" svijet postoji i u dječijem svijetu u kojem igra predstavlja najvažniju aktivnost i temelj ujednačenog razvoja svakog djeteta. Upravo u igri manifestuju se dječiji pojmovi o rodnihi ulogama koje djeca uče u svakodnevnoj interakciji sa odraslima, a ogledaju se kroz pravila u dječijem svijetu. Djevojčice i dječaci već u vrlo ranom uzrastu jasno razlikuju vrijednosti koje važe za "ženski" odnosno za "muški" pol, što zapravo znači

da prepoznaju društvene norme i vrijednosti, internalizuju ih i reprodukuju iste u svojim predstavama o suprotnom polu. Na taj način se dječija stvarnost prilagođava važećim tradicionalnim rodnim stereotipima svijeta odraslih čime se održava kontinuitet njihove dalje reprodukcije i opstanka. Ova podjela na svijet žena i muškaraca odražava važeće kulturalne kodekse.

Rodne razlike u ponašanju i percepciji djece predškolskog uzrasta nisu prisutne samo u igri djece, već se primjećuju i u svim ostalim aspektima dječijeg razvoja, aktivnostima, kao i u osobinama ličnosti.

1. ODREĐENJE OSNOVNIH POJMOVA

U narednom poglavlju nastojaćemo objasniti osnovne pojmove koji se odnose na temu rada kao što su igra, igračke i rodne uloge, kako bi što više približili temu i razlog cjelokupnog istraživanja.

IGRA DJETETA PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Igra je najizraženiji oblik dječije aktivnosti. Prisutna je u životu djeteta od njegovog rođenja. Predstavlja jednu od djetetovih osnovnih potreba i aktivnost je u kojoj ono provodi najveći dio svog vremena. Igra je primjerena razvojnim karakteristikama djece, lako izvodljiva, a sadržaj mora biti jednostavan, spontan, zabavan, uzbudljiv. Podjednako je korisna za razvoj djeteta (Lazar, 2007).

Riječ igra i igrati se u ruskom jeziku ima mnogo značenja, ali se sama riječ igra upotrebljava u značenju zabava, razonoda, a riječ igrati se upotrebljava se u značenju zabavljati se (Eljkonjin, 1981). Igra je prisutna od davnina i možemo je smatrati najosnovnijim elementom života. Ona je dio opšte kulture i prisutna je u svim fazama društvenog razvoja.

Kroz igru dijete otkriva sebe, ali i svijet oko sebe. Ona predstavlja ogledalo onoga što je djetetu važno. Ono uči o svemu, o stvarima koje ga okružuju. Kroz igru dijete gradi samokontrolu, što se očituje u igrama s pravilima gdje dijete mora prihvatiti pravila igre da bi se moglo igrati sa drugom djecom. Dijete unosi vlastite interpretacije događaja i različitih situacija u igru. Igra se razvija, baš kako se razvija i mijenja dijete. Takođe, kroz igr, dijete uči o socijalizaciji, razvija svoju emocionalnost, empatiju i uči kroz igru rješavati konflikte koji nastaju u interakciji sa okolinom. Zato je igra jedna od osnovnih preduslova za pravilan rast i razvoj djeteta.

Igra se može definisati kao svaka aktivnost koju dijete izabere, a posljedica je uživanja i zadovoljstva (Lindon, 2001). Igra je dječija vježba, slobodna radnja koja je izvan običnog stvarnog života (Rajić i Petrović-Sočo, 2015). Igra se u predškolskom periodu smatra za „vodeću aktivnost“ i to ne samo zbog toga što dijete najveći dio vremena provodi igrajući se nego zato što je usmjerena na zadovoljavanje trenutnih potreba djeteta koje se razvija (Kamenov, 2009).

Ruski naučnik Usinski napisao je: „U igri dijete živi i tragovi toga života dublje ostaju u njemu nego tragovi stvarnog života u koji ono još nije moglo ući zbog složenosti životnih pojava i interesa. U stvarnom životu dijete nije ništa drugo nego dijete, biće koje još nema nikakve samostalnosti, kojeg slijepo i bezbrižno nosi struja života; u igri je dijete već odrastao čovjek, ono isprobava svoje snage i samostalno raspolaže svojim djelima“ (prema Klarin, 2017: 33).

Igru, posebno društvenu, koja uključuje socijalne interakcije, razvojni psiholozi posebno ističu. Značaj igre za razvoj djeteta je neupitan, pa je igra u fokusu brojnih istraživanja. Rani teoretičari i savremeni teoretičari fascinirani su načinima na koje se djeca igraju, kako djeca uče društvene interakcije s vršnjacima, kako kreativnost i mašta obogaćuju igru, kako djeca uče dijeliti i kako se opustiti putem igre (Klarin, 2017).

Impuls za igrom je urođen. Ona je biološki, psihološki i društveno neophodna. Igra je temelj zdravog razvoja i dobrobiti pojedinca i zajednice. Sva djeca i mladi imaju potrebu za igrom. Igra predstavlja proces koji je dobrovoljno odabran, lično usmjeren i unutrašnje motivisan. Igra je vođena vlastitim instinktima, idejama i interesima na lični način i isključivo iz ličnog interesa (Lester i Maudsley, 2007).

Kroz igru dijete stvara svoj svijet, svijet u kojem je ono to koje zauzima glavnu ulogu, gdje je daleko od svih i gdje će odlučivati o pravilima igre. Odrasli mogu da podstiču i direktno utiču na dečiju igru na različite načine. Potrebno je stvoriti uslove djetetu za igru, ponekad učestvovati u igri, ohrabriti ih i biti strpljivi. Igranjem se stiču znanja i podučava ponašanju, a da to i ne znaju. Djecu ne treba sputavati jer se tako sputava i njihov razvoj.

Definicija i razvoj igre

Teško je definisati igru i naći definiciju koja se može smatrati potpunom i prihvatiti je kao takvu. Igra je prisutna od davnina i možemo je smatrati najosnovnijim elementom života. Ona je dio opšte kulture i prisutna je u svim fazama društvenog razvoja. Prema tome, navešćemo nekoliko definicija od različitih autora, kako bismo dobili cjelinu i približili šta pojam igre.

Pijaže igru posmatra kroz kognitivni razvoj i povezuje je sa strukturom misaonih aktivnosti, kao multifunkcionalnu, dvosmislenu, nespecijalizovanu aktivnost (prema Duran, 1995).

Platon igru smatra oblikom kretanja i načinom učenja. Dijete se rađa sa igrom, pa mu treba dozvoliti da se igra. Aristotel takođe vidi igru kao oblik dječijeg pokreta, koji ne smije biti ni previše lagan, ni previše naporan. Komenski zahtijeva od djece da posmatraju, pitaju i traže odgovore na sve što ih zanima u neposrednom okruženju, a cijeni i igru roditelja sa djecom. Igru je smatrao zabavom i da je treba donijeti u školu, pa je za nastavu pripremio razne igre. Frebel igru smatra početkom razvoja i obrazovanja djece. Napravio je čitav sistem igračaka koje su se davale djeci određenim redoslijedom kako bi razvile određene sposobnosti, a imale su i obrazovni karakter. Igra je multifunkcionalna aktivnost koja stvara napetost, uzbuđenje, koja se ostvaruje od verbalnih i neverbalnih komunikacija. Igra je motivisana iznutra, tako da je besplatna, otvorena i veoma vrijedna za dijete (Stevanović, 2003).

„Igra je dobrovoljna radnja ili djelatnost, koja se odvija unutar nekih utvrđenih vremenskih ili prostornih granica, prema dobrovoljno prihvaćenim ali i beziznimno obaveznim pravilima, kojoj je cilj u njoj samoj, a prati je osjećaj napetosti i radosti te svijest da je ona >nešto drugo<, nego >obični život<“ (Huizinga, 1992: 31)

Igra zavisi od djetetovog razvoja, kako se razvija i mijenja tako dolazi i do razvoja igre. To je slobodna akcija koja je izvan običnog stvarnog života. Dijete u igru unosi svoje ideje, događaje i iskustva.

„Igra, ta osnovna aktivnost, životna potreba djeteta i njegova urođena osobina, snažno je sredstvo vaspitnog djelovanja. Ona svakom djetetu omogućava izraziti šta osjeća: radost, zadovoljstvo, nezadovoljstvo, smijeh, plač, strah, razočarenje, uspjeh, sigurnost, nesigurnost, potrebu za djecom, strijepnju. Pomaže svakom djetetu u afirmisanju među drugom djecom, omogućava mu pokazivanje vlastite sposobnosti, sklonosti, pozitivne i negativne doživljaje, spretnost, snalažljivost u određenim situacijama i čitav niz drugih obilježja. Obogaćuje, oslobađa, pomaže, povezuje, okupira, otkriva te dijete u igri sazrijeva, razvija se i rasterećuje“ (Peteh, 2018: 87).

Bez obzira na to kojem teorijskom pravcu pripadali, autori se slažu u jednom, a to je da je igra aktivnost vezana za djetinjstvo. Djetinjstvo je doba u kojem su igra, rad i učenje međusobno isprepleteni i upotpunjuju se. Igra je jedinstvena i njena svrha je ona sama.

Pranjić u svojoj knjizi ističe da ni kod Grka igra nije zapostavljena. Uz nadgledanje oca i roba, dijete je raslo igrajući se sa loptom, kockicama, puštajući zmajevе i druge igračke. U osnovnoj školi, fizičko vaspitanje je igralo veliku ulogu. Sastojao se od igara koje su se sviđale djeci kao što su: penjanje, kuglanje, jahanje, ali i bacanje koplja ili diskova koji su bili prilagođeni njihovom uzrastu (Pranjić, 2015).

Prema navođenjima Huizinga igra je starija od kulture i ljudske igre se razvijaju od rođenja i odrastaju na slojevima kulture. Dijete je od rođenja okruženo predmetima koji su takođe određeni kulturom. Igra ostvaruje svoje glavne karakteristike u igrici životinje jer se igraju na isti način kao i ljudi. Funkcija je smislена i svaka igra ima svoje značenje. Krajem 19. vijeka elementi igre su postali sport, tada je igra postala ozbiljnija, pravila su postala stroža, a igrači su podijeljeni na profesionalce i amatere. Kod Rimljana igra je označavala sreću, veselje i bila je temelj opstanka jer bez igara rimsko društvo nije moglo živjeti. Huizinga navodi kako se rimski igrački element očitovao u poviku: „Panem et circenes!“ to jest „Hljeba i igara“, a to je bilo jedino što je narod zahtijevao od države (Huizinga, 1992).

Karakteristike igre

Kako sam i ranije navela, igra se uglavnom odvija zbog zadovoljstva koje pruža. Dijete to prihvata iz sopstvenih potreba, bez ikakve spoljne prisile. Ono se u igri osjeća nesputano i otvoreno, prati svoju koncepciju i zamišljeni tok igre, pa je nije potrebno prekidati nepoželjnim intervencijama. Igra je izmišljena u poređenju sa stvarnim svijetom.

Poznati naučnik koji je istraživao dječiju igru, Brajan Saton-Smit u knjizi *The Ambiguity of Play* iz 1997. godine ističe sljedeće karakteristike igre (prema Klarin, 2017):

1. Igra kao napredak – karakteristika igre kao napretka prisutna je u 20. vijeku, a označava shvatanje značaja igre za kognitivni i moralni razvoj.
2. Igra kao sudbina - igra je jedan aspekt sudbine, ima osobine magije. Igra ima efekat "zamaha krila leptira" - puno malih pokreta vodi velikim stvarima.

3. Igra kao snaga – igra kao reprezentacija konflikta, najčešće u kontekstu sportova. Ona utiče na status onih koji su u nju uključeni ili koji je kontrolišu.
4. Igra kao identitet – igra potvrđuje, odražava ili unaprjeđuje identitet.
5. Igra kao imaginacija – igra je najčešće improvizacija koja vodi fleksibilnosti i kreativnosti koja se pojavljuje u mnogim oblicima. Prepoznata je njena intrinzična priroda, za igru nije potreban vanjski „okidač“.
6. Igra kao istraživanje sebe – igra je izazov, ispunjena je rizičnim aktivnostima, ona je istraživanje. Bilo da je igra mentalna, fizička ili neka drukčija, svojevrsan je „test“.
7. Igra kao neozbiljnost – igra je slobodna, neobavezna, ona je antirad, budalasta i ironična (prema Klarin, 2017).

Autor Peri Elz (2014) navodi osnovne karakteristike igre, a to su: ona je proces, samostalan je izbor, dovoljno je sigurna, cjelokupno je iskustvo, oslobođena je od vremena, prevladava znatiželja, zadovoljstvo, različita je za svakoga i sama sebi je svrha. Takođe iznosi mogućnost sumiranja tih karakteristika dječije igre u tri ključna elementa: dobrovoljnost, aktivna uključenost i satisfakcija (Perry Else, 2014, prema Klarin, 2017).

Uloga igre u razvoju djece predškolskog uzrasta

Dijete predškolskog uzrasta većinu svog vremena provodi u igri, a razvoj, učenje i rad su jednostavniji i lakši uz igru. Uticaj igre na život i razvoj djeteta vidljiv je na mnogim razvojnim područjima kao što su fizički i motorički razvoj, intelektualni razvoj (koji uključuje razvoj mišljenja i govora), te socijalni i emocionalni razvoj koji uključuje razvoj ličnosti. Dijete kroz igru prvenstveno uči i upoznaje svijet oko sebe. Igra pomaže djetetu da jača samopouzdanje, savlada prepreke i probleme, razvija osjećaj sigurnosti i usmjerava se na razvoj kompetencija. Prilikom izbora aktivnosti dijete samo bira ono što u njemu pobuđuje najveći interes i ono što mu predstavlja najveći izazov. Tada dijete istražuje načine na koje se određeni predmet može koristiti, pa samim tim ujedno razvija svoju kreativnost i maštu. Kvalitet dječjeg razvoja zavisi od raznovrsnosti dječije igre, odnosno što je igra raznovrsnija to će više doprinosti razvoju djeteta (Mahmutović, 2013, prema Gašpar 2018).

Kako se dijete mijenja i razvija, tako se i igra mijenja (postaje složenija). Od raznolikosti igre zavisi kvalitet dječijeg razvoja. Što je igra raznovrsnija, to je razvoj djece veći. U slobodnoj igri djeca razvijaju svoj puni potencijal i svoje talente. Dijete u igri razvija razne motoričke sposobnosti i vještine, ali isto tako i govor i saradnju. Pored motoričkog razvoja, igra utiče i na emocionalni i socijalni razvoj. Djeca kroz igru istražuju svijet oko sebe, stiču znanja o sebi, svom tijelu i sposobnostima, njihov odnos sa drugima se usložnjava i postepeno oblikuju samosvijest. Slobodna igra uči djecu o samokontroli, upravljanju stresom, vještinama pregovaranja i saradnji. Takođe podstiče dječiju maštu, kreativnost i empatiju. Igrajući se dijete uči dijeliti sa drugima i čekati red. Kroz igru dijete uči da priča, sluša, poštuje pravila i izražava svoje emocije. Igra uči djecu moralnim vrijednostima i normama (Vlašić, 2019).

Igra je jedan od faktora podizanja zone narednog razvoja (Vigotski) na viši nivo. Zona narednog razvoja predstavlja nivo zadataka koje dijete može riješiti i onih koji su iznad njegovih trenutnih mogućnosti, ali bi moglo da ih dostigne samostalno ili uz nečiju pomoć.

Djetinjstvo je nezamislivo bez igre, ona je suštinski dio odrastanja. Posmatrajući sa strane igra za odrasle može izgledati beskorisno, ali ona neposredno utiče na fizički, intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj djece. Dijete u igri razvija osjećaj sigurnosti, samostalnost, razvija toleranciju, jača samopouzdanje i koordinaciju. Ono je u igri fizički aktivno, što utiče na njegov motorički razvoj. Igra osigurava razvoj senzomotornih sposobnosti koje su veoma važne za cjelokupni razvoj djece. Djeca se unutar igre susreću sa raznim problemskim situacijama i pokušavaju na različite načine da postignu rješavanje problema i na taj način se mentalno razvijaju (Vlašić, 2019).

Dijete predškolskog uzrasta se ne može izraziti tako dobro kao odrasli pa je igra odličan način komunikacije između odrasle osobe i djeteta. Igračke služe djeci kao riječi, i sama igra kao komunikacija. Igrajući se djeca izražavaju svoje strahove, ljutnju, tugu i radost, a to vaspitačima i roditeljima daje dobar uvid u djetetov svijet.

Djeca u igri grade i stvaraju vlastiti svijet u kojem igraju glavnu ulogu. To predstavlja poseban svijet mašte i fantazije. U tom svijetu sve se može dogoditi i promijeniti. Tamo dijete ima priliku da isproba kako je biti neko drugi. Takva igra razvija dječju maštu. Dječji svijet mašte uništavaju odrasli tražeći da se igra prekine. Djeca čija je igra često prekidana mogu imati poteškoća da se uključe u igru (Vlašić, 2019).

Za razvoj kreativnih sposobnosti djece, mora im se dati prilika da budu slobodni da se izražavaju, eksperimentišu i improvizuju i u tome ih treba ohrabrivati i podsticati od strane vaspitača ili roditelja. Igra ima važnu ulogu u kompletnom razvoju djece. Kroz igru se dijete razvija i podstiče sve aspekte razvoja, fizički, intelektualni, socijalni i emocionalni.

Vrste igre

Postoji mnogo različitih podjela dječjih igara, a najčešća klasifikacija igara u literaturi je na ove 3 kategorije: funkcionalna igra, simbolička igra i igre s pravilima (prema Duran, 1995).

Funkcionalna igra

Funkcionalna igra se uglavnom određuje kao igra sa novim funkcijama koje sazrijevaju kod djeteta – motoričkim čulnim, perceptivnim. S jedne strane, dijete ispituje funkcije predmeta, a sa druge strane, posebnosti predmeta. Funkcionalna igra je najjednostavniji tip igre, odgovara senzomotornoj inteligenciji djeteta (Duran, 1995). Dijete u funkcionalnoj igri istražuje šta sve može raditi sa različitim predmetima ili se oslanja na svoje tijelo, aktivno je i otkriva sopstvene granice. Najčešći je način igranja u prve tri godine djetetovog života, ali nije potpuno isključeno ni poslije toga (Dissing Sandahl, 2019, prema Jurkin, 2021).

Simbolička igra

Simboličke igre se razvijaju uporedo sa psihičkim razvojem djeteta. Dijete u ovoj vrsti igre imitira društveni život i identifikuje se sa odraslima u njihovim svakodnevnim situacijama. Kroz takvu igru djeca upoznaju svijet odraslih. Simboličku igru možemo nazvati još i imaginativnom igrom, igrom fikcije ili igrom uloga, igrom pretvaranja ili dramskom igrom. Dijete simboličkom igrom imitira, to jest oponaša ponašanje odraslih u svojoj okolini. U njoj se oblikuju osnovne socijalne potrebe pa ima uticaj na razvoj kontrole ponašanja (Stevanović, 2003).

Pijaže, najistaknutiji predstavnik kognitivne teorije, razmatra simboličku igru unutar njegovog kognitivnog modela. Simbolička igra omogućava djetetu da se spoji sa svijetom sopstvenim egom. Za Pijažea, to je oblik reprezentacije stvarnosti. Za razliku od Pijažea,

psiholog Vigotski se slaže da je to igra u kojoj stvarnost predstavlja važan faktor u kognitivnom razvoju, ali je odbacuje intelektualizirajući igru, a takođe naglašava važnost društvenog okruženja za razvoj simboličke igre. Vigotski takođe iznosi svoju kritiku kognitivnog pristupa dječije igre gdje navodi da simbolička igra nije aktivnost vezana samo za simboličko i kognitivno, nego naglašava opasnost ukoliko se u sagledavanju igre ne poštuje emocionalni faktor i uopšteno motivi zbog kojih je nastala ta aktivnost, a oni ne leže u simbolima nego u potrebi za imaginativnim stanjem (Šagud, 2002).

Igre sa pravilima

Najjednostavnije rečeno, igre s pravilima predstavljaju one igre koje sadrže određena pravila koja se trebaju poštovati tokom igre. Uz ove igre djeca uče da su u životu potrebna i neka pravila i uče kako ih poštovati. Igre s pravilima su vrlo važno vaspitno sredstvo. Kako djeca odrastaju, način na koji se igraju mijenja se, postaju kreativnija i eksperimentišu više sa igračkama, igrama i idejama.

„Igre s pravilima najčešće se odnose na motoričke šeme ljudskog ponašanja (igre ravnoteže, skakanja, preskakanja), aktivne šeme, opšte obrasce interakcije i komunikacije (igre skrivanja i pronalaženja), kao i opšte obrasce govornog ponašanja (pitalice, igre dijaloga)“ (Stevanović, 2003: 122).

Pijaže smatra da se igre s pravilima rijetko javljaju u periodu od četiri do sedam godina i da uglavnom pripadaju razdoblju od sedam do 11 godina i zadržavaju se do kraja života. On igre s pravilima dijeli na igre sa senzomotornim kombinacijama (trke, loptanje, klikeri) ili intelektualnim kombinacijama (karte, šah, u kojima se pojedinci takmiče) (Duran, 1995). Za razliku od njega Stevanović ih dijeli na: igre u kojima pravila nastaju u toku igre, u kojima već postoje tradicionalna pravila i novoformirana pravila da bi se nešto naučilo (Stevanović, 2003).

Uloga vaspitača u igri

Prilikom polaska djeteta u vrtić jezik postaje osnovni dio veze i uspostave odnosa sa vaspitačem i ostalim vršnjacima. Uspostavljanje komunikacije između vaspitača i djeteta bazira se na stvaranju socio - emocionalne veze koja se razvija svakodnevno kroz aktivnosti vaspitača i djeteta (Petrović - Sočo, 1997). Ta veza se ostvaruje samo ako vaspitač zaista uvažava dijete i njegove sposobnosti te ne nameće sebe i svoja znanja, već prilagođavanjem stalno razvija nešto novo, nepoznato njemu i djetetu.

Tradicionalno se na rad vaspitača gleda kao na sistem postupaka kojima utiču na dječije učenje i razvoj, što znači da se u prvi plan stavlja djelatnost vaspitača koja dovodi do željenih rezultata samim tim što je primjenjena na djecu. Za razliku od toga, savremeni pristup polazi od činjenice da se svako razvija i uči kroz sopstvenu aktivnost. Centralno mjesto je namijenjeno aktivnostima djece, a vaspitač je tu da obezbjedi uslove za njihovo neometano odvijanje, podstakne ih i usmjeri (Kamenov, 1983). Drugačije rečeno, u tradicionalnom pristupu se smatra da odrasli znaju sve, te da dijete treba svemu podučiti i odlučivati o njegovim aktivnostima, dok je u savremenom pristupu dijete u centru vaspitnog uticaja. Uloga vaspitača je prije svega da sazna šta dijete zna te kako ono razmišlja, kako razumije problem koji ga zanima, a zatim se prilagođava djetetu u njegovom napredovanju.

Starost djece u vaspitnoj grupi i nivoi razvoja moraju se pažljivo uzeti u obzir pri izboru materijala i igračaka za igru. Vaspitači treba pažljivo da prate djecu tokom igre kako bi im pomogli i uputili ih na odgovarajuće društvene interakcije ako je potrebno. Važno je da djeca sama donose odluke tokom igre, biraju šta i gdje da igraju, biraju uloge za svakog učesnika u igri kao i način na koji će se igra odvijati. Međutim, povremeno je djeci potrebna pomoć odraslih. Pažljiv i iskusan vaspitač će samo posmatranjem moći da odluči kada i koliko treba da se miješa u dječiju igru (Kovačević, 2019).

Autor Else (2014) navodi da postoji više načina na koje vaspitač može podsticati igru kod djece, kao što su: pokazivanje interesa za dječiju igru; osiguravanje fizičke i psihološke sigurnosti; osiguravanje raznovrsnosti igre; pažljivo posmatranje igre, reagovanje na zahtjeve i prepoznavanje potreba djece; odgovaranje na potrebe djece; poznavanje karakteristika razvoja djece; kreativnost; razumijevanje igre koja ne može biti odgođena; razumijevanje vrijednosti i dobrobiti dječije igre; posjedovanje smisla za humor (prema Klarin, 2017).

Nije poželjno da vaspitač određuje temu igre bez prethodnog međusobnog dogovora i povratnih informacija o djetetovim interesima, da direktno nameće model igre, da umjesto djeteta izvršava zadatak, da ne usmjerava i ne ohrabruje dijete da samo pronade način da riješi određeni problem, da kritikuje (negativno ocjenjuje djetetovo ponašanje), da se ne slaže sa djetetovim idejama, daprečesto rješava sukobe i zahtijeva red i disciplinu, kao i da postavljanjem pitanja ometa igru (Šagud, 2002).

Iz gore navedenog možemo zaključiti da vaspitač treba da bude aktivni posmatrač i neko ko će djeci omogućiti sigurnu igru i podsticajno okruženje, a uključiti se samo ako se za to ukaže potreba

IGRAČKE

Igra je jedna od najvažnijih komponenti djetinjstva, stoga je bitno odrediti i važnost igračkara za djecu. Dokazano je da su jednostavnije igračke isplativije kad je u pitanju razvoj svih vrsta inteligencija i sposobnosti. Razlog tome je podsticanje na improvizaciju i snalaženje. Igračke pritom imaju različite funkcije: razvoj motorike, čula, opažanja, određenih sklonosti, podsticanje vještina, razvoj mašte, timskog rada, empatije, socijalnih vještina, improvizacije, inteligencije, konstruktivnosti, ali i agresivnosti, destruktivnosti, dominacije i slično (Kovačević, 2019).

„Najšira definicija igračke obuhvatila bi sva sredstva kojima se dijete služi u igri. To znači da je igračka materijalni element igre koji svojim osobinama bitno utiče na njen tok i sadržaje. Ona je nužni pratilac igre, čak i kada u njoj nije realno prisutna, budući da egzistira u dječijem sjećanju, mašti i predstavama.“ (Kamenov, 2009: 161).

U psihološkoj literaturi su igračke koje se koriste na pojedinim razvojnim uzrastima veoma česta tema te su pokazala da izbor igračkara najviše zavisi od uzrasta djeteta. Od najranijeg djetinjstva pa sve do polaska u školu kod djece su omiljene igre igračkama. Najintenzivniji period igranja igračkama je pred polazak djeteta u školu (Stojaković, 2012). „Najzad, svaki uzrast ima svoje igračke, a svako dijete svoje posebno interesovanje“ (M. Mandić, 1961: 46).

Pema Kamenovu (2009) postoje najuniverzalniji materijali za igru, kao što su voda, vazduh, zemlja, kamenje, pijesak i slično. Tome dodaje i njihove prerađevine obogaćene sintetičkim materijalima kao na primjer tekstil, razne trake i konci, prazne ambalaže, karton, daščice i slično. Na kraju spominje igračke u užem smislu, a to su predmeti koji su proizvedeni zanatski ili industrijski da bi poslužili za igru.

Osnovu dječije igre čine igračke jer one igri daju ideju i sadržaj. Igračka nije samo sredstvo igre nego i vjerni pratilac djeteta, njegov prvi prijatelj u igri. Dijete se o njoj brine i snažno se za nju vezuje. Igračka je i vaspitno sredstvo koje podstiče dijete da opaža, razmišlja i kombinuje, razvija različite vještine, podstiče ga na istrajnost i saradnju. U igri i uz dobru igračku dijete se razvija, vaspitava i uči, prelazi iz svijeta djetinjstva u svijet odraslih (Grupa autora, 1981).

Igračka je oduvijek služila kao sredstvo vaspitanja i uvijek je nosila pečat vremena u kojem je nastala. Svijet igračkara je u stvari minijaturni svijet odraslih jer su ljudi u igračke pretvarali sve predmete iz svoje okoline (M. Mandić, 1961).

Smatra se da igračka koja odgovara djeci predškolskog uzrasta treba da ispunjava sljedeće kriterijume: „prilagođena je djetetovom uzrastu - igračka za mlađi uzrast neće biti motivaciona za dijete, a ona namjenjena starijem uzrastu može delovati obeshrabrujuće ako dijete ne uspije da je savlada u svom uzrastu; napravljena je od neškodljivih, prirodnih materijala; bezbjedna je - bez sitnijih dijelova u mlađem uzrastu; edukativna je, zabavna i kreativna, to jest omogućava igranje više različitih igara“ (Holcer, 2011: paragraf 2).

Zanimanje djece za igračke je različito u odnosu na uzrast djece, ali i među djecom istog uzrasta i pola postoje razlike u interesovanju za igračke, kao i razlike u pogledu igre ili trajanja aktivnosti (Grupa autora, 1981).

Rodne razlike u izboru igračaka i igre

Velik je broj radova koji istražuju rodne razlike u socijalnom ponašanju djece. Nesumnjivo je da su djevojčice više socijalno orjentisane od dječaka, dok su dječaci skloniji grubljim i takmičarskim aktivnostima (Barbu, Cabanes i Maner-Idrissi, 2011; Leaper, 2002, prema Klarin, 2017). Učenje rodnih uloga čini se značajnim faktorom koji doprinosi rodnim razlikama u socijalnim interakcijama. U skladu s tim postoje rodne preferencije u izboru igara (Maccoby, 2002). Djevojčice su sklonije bavljenju mirnijim, saradničkim, pomagačkim aktivnostima, dok su dječaci skloniji bavljenju sportom i takmičarskim aktivnostima. Ponavljajuće maskulinstereotipne igre omogućavaju samoasertivno ponašanje (na primjer kompeticiju), dok ponavljajuće femininstereotipne igre omogućavaju istovremeno afilijativne i asertivne aktivnosti (briga i saradnja) (Bussey i Bandura, 1999).

Skлонost prema rodno stereotipnim igračkama javlja se između prve i druge godine života djeteta. Djevojčice vole lutke, setove za kuhanje i garderobu. Dječaci vole automobile, kamione, sportski pribor. U igrama uloga dječaci i djevojčice biraju različite sadržaje. Djevojčice se igraju domaćinstva, a dječaci akcija, pustolovina. (Leaper i Friedman, 2007).

Prema autorici Klarin (2017) postoji polno razdvajanje tokom dječije igre, to jest grupisanje na dječake i djevojčice i to već od treće godine života. Uočeno je da će se dječaci pretežno igrati sa dječacima u većim grupama koje su hijerarhijski organizovane i imaju vođu. Djevojčice se pak igraju sa djevojčicama u manjim grupama, imaju najbolju drugaricu i blizak odnos s njom. Takođe, dječaci su u pravilu agresivniji od djevojčica, a razlog tome su prirodni, hormonski i društveni činioci koji utiču na njih.

U istraživanju koje su uradili Mekobi i Jeklin, rodna segregacija je uočljiva već od treće do četvrte godine kada se dječaci igraju s dječacima, a djevojčice s djevojčicama. U uzrastu od četiri godine djeca provode tri puta više vremena u istopolnoj grupi, a u uzrastu od šest godina provedu jedanaest puta više vremena (Maccoby i Jacklin, 1987). Ova tendencija prisutna je do rane adolescencije, a uslovljena je izborom zajedničkih aktivnosti. Ovakvo druženje (unutar istog roda) jača razlike u socijalnim interakcijama između dječaka i djevojčica. Dječaci se igraju grube i takmičarske igre, a djevojčice se igraju podržavajuće, kooperativno jačajući povezanost u grupi. Istopolne grupe vrlo su jako socijalizacijsko okruženje u djetinjstvu (Maccoby, 1990).

RODNE ULOGE I RODNI STEREOTIPI

„Rodne uloge se uče i kreiraju u svakom kulturološkom okruženju i riječ je o nepisanim društvenim pravilima koja upravljaju ponašanjima ljudi u određenim situacijama“ (Spahić Šiljak, i saradnici, 2021: 15). Prema riječima Belamarić (2009) rodne uloge se odnose na one postupke i ponašanja koja su „karakteristična“ i „dopustiva“ muškarcima i ženama, a nametnuta su od strane društva. Drugačije rečeno, to su uvjerenja o tome kakvi bi muškarci i žene trebali biti. Rodne uloge su duboko ukorijenjene u društvu. „Rodni stereotipi oblikuju naše ponašanje prema djeci različitog pola, na način da ih, svjesno ili nesvjesno, usmjeravamo na konformisanje s postojećim normama“ (Belamarić, 2009: 14).

Kada govorimo o polu osnovna definicija navodi da je pol biološko određenje pojedinca kao muškarca ili zene (Vasta, Haith i Miller, 2005: 562). Dakle, pod polom se podrazumijevanju biološke karakteristike koje obilježavaju osobu kao muško ili žensko i sa njim se rađamo (Spahić Šiljak, i saradnici, 2021).

Prema standardima Evropske unije „koncept roda se odnosi na društvene razlike između žena i muškaraca, razlike koje su naučene, koje se mijenjaju s vremenom i koje imaju širok raspon varijacija unutar jedne kulture i između kultura“ (Centar za ženske studije, 2007: 72).

Društvena kategorija roda obuhvata polno utemeljenu kategoriju, ali ne kao rođenjem nametnutu konstantu već kao promjenjivi aspekt ličnosti podložan promjenama kroz ponašanje i različite društveno uslovljene uloge. Za razliku od roda koji se usvaja i uči društvenim putem, pol je prirodom uslovljen i podrazumijeva biološka obilježja žena i muškaraca (McCormick, 1998: 317). Žena ili muškarac (djeca) se rađaju sa biološkim

karakteristikama, ali rodno obilježenom osobom trebaju tek postati društvenim postojanjem. Činjenica je da se rađamo polno obilježeni, a odrastanjem postajemo rodno osviješteni i biramo rod kojem želimo pripadati (Heffer, 2007).

Rano označavanje pripadnosti biološkom polu ima značajan uticaj na psihološki razvoj djeteta i predstavlja početak procesa rodnog obilježavanja, diferencijacije, usvajanjem određenih sklonosti, vještina, osobina ličnosti i ponašanja koje određeno društvo smatra prikladnim za pojedini pol (Marušić, 1994). Djeca vrtićkog i predškolskog uzrasta razlike između rodova uglavnom uočavaju na osnovu frizure i odjeće. Međutim, „stalnost roda podrazumjeva svijest djeteta da će on ili ona uvijek biti muško ili žensko, neovisno o vanjskim promjenama poput frizure ili odjeće“ (Marović, 2009: 19).

Jedan od najučestalijih rodnih pojmova je pojam stereotipa. Sam pojam stereotipa se ne odnosi samo na način razmišljanja i shvatanja svijeta već i na proizvod tog procesa. Drugačije rečeno, rodni stereotipi predstavljaju “grubo pojednostavljujuće, ali duboko ukorijenjene pretpostavke o muškim i ženskim osobinama“, u jednom društvu (Nunner-Winkler, 2001: 272). To znači da se rodni stereotipi odnose na generalizovana uvjerenja o uobičajenim karakteristikama žena ili muškaraca, kao što su uvjerenja o fizičkim karakteristikama, osobinama ličnosti, poslovnim sklonostima ili emocionalnim predispozicijama žena i muškaraca. Često ne podrazumijevaju samo uvjerenja o tome kakvi su muškarci i žene, već i kakvi bi trebali biti (Deaux i LaFrance, 1998).

Uticaj televizije, slikovnica i udžbenika na razvoj rodnih stereotipa

Dječija svakodnevna okolina i dalje predstavlja izvor mnogih primjera rodnih stereotipa, iako se djelimično promijenila u odnosu na ranije. Većina televizijskih programa, kako za odrasle, tako i za djecu, izrazito je rodno obilježena, a uticaj medija na razvoj polnih razlika u ponašanju određen je upravo tom činjenicom. Tipični primjer promovisanja rodnih stereotipa na televiziji su reklame u kojima su igračke prikazane za dječake („dječaci se igraju autima“) ili za djevojčice („djevojčice se igraju lutkama“) (Craig, 1992).

Osim televizijskih programa, veliki uticaj na usvajanje rodnih stereotipa kod najmlađe djece imaju i slikovnice, a kasnije i školski udžbenici i čitanke. Uprkos povećanju broja rodno nepristrasnih slikovnica i udžbenika, mnoga djeca još uvijek čitaju starije knjige u kojima su muškarci glavni likovi, imaju središnju ulogu u uzbudljivim akcijama i aktivnostima, dok su žene prikazane kao submisivne, ovisne i pasivne (Tepper i Cassidy, 1999, prema Berk, 2008).

Analizom slikovnica dolazi se do rezultata da su rodni stereotipi uveliko prisutni u

slikovnicama čime se doprinosi njihovom usvajanju kod djece i održavanju u društvu. U slikovnicama je veći broj muškaraca u glavnim ulogama (85%) te postoji jasna podjela na muške i ženske poslove. Muškarci se češće prikazuju kao zaposleni i na visokim pozicijama, a žene su u potpunosti isključene iz dominantno muških zanimanja. Istraživanje objavljenih, nagrađenih, slikovnica za malu djecu pokazalo je da su očevi vrlo rijetko pokazivali ljubav ili učestvovali u brizi za djecu, te su se činili neuključeni u roditeljsku ulogu (Anderson i Hamilton, 2005; prema Berk, 2015).

Rezultati istraživanja rodni stereotipa u ovom području pokazuju da muški likovi u slikovnicama uglavnom imaju specifično zanimanje, a prikazuju se kao aktivni, najčešće u situacijama izvan kuće. Muški likovi, čak i ako se nalaze u kući, čitaju novine, odmaraju ili gledaju televiziju. Ženski se likovi takođe prikazuju vrlo stereotipno, u kućanskim poslovima, kako peru veš, kuvaju ručak, serviraju hranu, šiju ili peru suđe (Crabb i Bielavski, 1994).

TEORIJE RAZVOJA RODNIH ULOGA DJEČAKA I DJEVOJČICA

Teorije razvoja rodni uloga nastale su u okviru različitih teorijskih pravaca, pa se na osnovu toga međusobno dosta razlikuju. Ono što je zajedničko svim teorijama je pretpostavka da priroda i vaspitanje zajednički djeluju na razvoj rodni uloga. Za svaku od teorija postoji određen broj empirijskih podataka koji im idu u prilog, ali razvoj rodno obilježenog ponašanja može se objasniti jedino njihovom interakcijom (Vasta, Haith i Miller, 2005).

Teorije o uticaju okoline i učenja

Prema teoriji socijalnog učenja, rodno obilježena ponašanja rezultat su istih principa učenja kojima se usvajaju ostala ponašanja, a uključuju proces potkrepljivanja, učenje opažanjem i samoregulaciju (Bandura 1989, prema Vasta, Haith i Miller, 1997).

Teorija socijalnog učenja stavlja naglasak na usvajanje rodni uloga kod djece. Ponašanje koje je u skladu sa rodnom ulogom djeteta i koje je socijalno prihvatljivo podsticano je okolinom i smatra se primjerenim, za razliku od ponašanja koje nije tipično za rodnu ulogu djeteta. Rodno netipična ponašanja koja su nepoželjna se ni ne podstiču od okoline. Igra je značajan kontekst za usvajanje rodne uloge. Razvojem igre djeca biraju one igračke i one aktivnosti koje su tipične za njihovu rodnu ulogu (Klarin, 2017).

Ponašanje žena i muškaraca nije određeno biološki danim polom, već polne i rodne razlike nastaju zato što ljudi konstantno reaguju te podstiču dječake i djevojčice, muškarce i žene, da se ponašaju na način kakav je određena kultura namijenila pripadnicima određenog pola (Maleš, 1988). To znači da ljudi iz djetetove okoline nagrađuju ponašanja za koja smatraju da su u skladu s djetetovim polom, a kažnjavaju ponašanja koja nisu. Na taj način dijete uči razlikovati rodno prikladno od rodno neprikladnog ponašanja.

Kognitivno-razvojna teorija

U kognitivno-razvojnoj teoriji dijete je aktivni učesnik koji ne zavisli od odraslih kao izvora nagrada i kazni, već samostalno bira i organizuje ono što čuje i vidi u svojoj okolini. Prema Kohlbergu i njegovom modelu razvojnih faza, sazajne promjene i svijest o vlastitom polu su uzrok promjena u djetetovom ponašanju koje odgovara njegovoj rodnoj ulozi. Taj model predviđa da se kod djece neće javiti rodno obilježeno ponašanje sve dok ne usvoje polnu konstantnost oko šeste godine (Bussey i Bandura, 1999).

Tek nakon što je dijete usvojilo polnu konstantnost, ono počinje usvajati ponašanja koja su u skladu sa njegovom rodnom ulogom, i to na način da posmatra ponašanje osoba muškog i ženskog pola iz svoje okoline. Dijete usvaja sklonosti prema polno tipičnim ponašanjima zato što je takvo ponašanje u skladu sa njegovom kategorizacijom sebe kao osobe muškog ili ženskog pola (Bussey i Bandura, 1999).

Možemo zaključiti da se, prema ovoj teoriji, djeca tek oko šeste godine počinu ponašati u skladu sa svojom rodnom ulogom.

Teorija polne šeme

Prema ovom novijem teorijskom modelu, djeca vrlo rano stvaraju šeme za dječaka i za djevojčicu (Bem, 1981., 1987., Liben i Signorella, 1987., Martin, 1981., Martin i Halverson, 1987., prema Vasta, Haith i Miller, 2005). „Polna šema je kognitivna struktura koja se upotrebljava za organizaciju podataka što se odnose na vlastiti pol“ (Vasta, Haith i Miller, 1997: 564)

Teorija pretpostavlja da se one razvijaju iz dva razloga. Prvi razlog je djetetova urođena težnja za organizovanjem i svrstavanjem podataka iz okoline. Drugi razlog odnosi se

na naglasak koji se u našoj kulturi stavlja na znakove koji dječake razlikuju od djevojčica i koji omogućavaju jednostavno razlikovanje ta dva pojma. Dakle, na osnovu razlika u različitim spoljašnjim obilježjima muškaraca i žena, dijete usvaja jednu od šema (dječak ili djevojčica). Ta se šema učvršćuje i proširuje kroz proces rodnog obilježavanja, a počinje obuhvatati i suptilnije razlike među polovima, kao što su igre, reakcije, osobine, aktivnosti i sl.. (Vasta, Haith i Miller, 1997).

Kao što vidimo, postoji više teorija o razvoju rodni uloga kod dječaka i djevojčica i one se međusobno dosta razlikuju. U ovom poglavlju smo naveli samo neke od njih.

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Prije pregleda brojnih studija koje ukazuju na postojanje rodni razlika u dječijoj igri i izboru igračkaka, važno je napomenuti da su polne razlike prisutne u igri i izboru igračkaka djece predškolskog uzrasta bez obzira na okruženje u kojem se ona odvija. Kako bi se što detaljnije opisali faktori rodne različitosti, provedeno je više istraživačkih studija u različitim oblastima.

Istraživanje koje su proveli Reingold i Kuk (Rheingold i Cook, 1975) baziralo se na sadržaj soba za dječake i djevojčice, koje su opremili roditelji. Namještaj i igračke soba su analizirane uz pretpostavku da razlike, ako se pronađu, ukazuju na ideje roditelja o prikladnosti prema polu. U istraživanju je učestvovalo 48 dječaka i 48 djevojčica mlađih od šest godina i svi su imali svoju sobu. Rezultati su pokazali da je u sobama dječaka više vozila, obrazovno-umjetničkog materijala, sportske opreme, životinja i mašina, a bile su ukrašene motivima životinja. Sobe djevojčica su više bile popunjene kućicama za lutke i igračkama za domaćinstvo, a češće su bile ukrašene cvjetnim motivima, čipkom i resama. Te razlike zaista su pokazale da se i prostori u okruženju djeteta rodno obilježavaju (Rheingold i Cook, 1975).

Černigova (Tchernigova, 1995) je u svom istraživanju obuhvatila dvadesetak djece u dobi od tri i po do četiri i po godine sa zadatkom sastavljanja slagalica. Ovo istraživanje pokazalo je veoma velike razlike u načinu na koji su se djevojčice i dječaci postavili u rješavanju zadatka. Generalno govoreći, djevojčice su u ovom slučaju iskazale veći stepen strpljivosti i istrajnosti, dok su dječaci puno lakše odustajali, igra im je postala dosadna ili su najčešće gubili koncentraciju usljed aktivnosti koje su se odvijale pored njih. Ono što su istraživači primjetili kao ključnu rodnu razliku u pristupu aktivnosti je strategija slaganja slagalica, pri čemu su dječaci nerijetko koristili metodu pokušaja i pogreške, dok su djevojčice prethodnim posmatranjem slagalica odabrale onu koja je najviše odgovarala traženju. Kao zaključak ovog istraživanja naglašeno je da su djevojčice produktivnije u rješavanju problemskih zadataka, u odnosu na dječake (Tchernigova, 1995).

Studija koju su radili Bojatzis i Ides (Boyatzis i Eades, 1999) temeljena je na ispitivanju 20 djece predškolskog uzrasta i 29 djece mlađeg uzrasta i bila je usmjerena na stvaranje crteža i iskazivanje dječijih sklonosti za crtanje. Krajnji rezultati ukazali su na činjenicu da su motivi crteža usko povezani sa polom pojedinog djeteta, budući da se polne razlike u umjetničkoj produkciji i sklonostima pojavljuju u predškolskom uzrastu jer su

dječaci najčešće birali motive kao što su vozila, čudovišta, nadnaravne sile, dok su djevojčice u svojim crtežima više prikazivale ljude, životinje, prirodu (Boyatzis i Eades, 1999).

Desouza i Černiak (Desouza i Czerniak, 2003) provodili su istraživanje tokom dvije godine. Rezultati su pokazali postojanje izraženih rodni razlika u ponašanju predškolske djece kroz njihovo uključivanje u naučne aktivnosti. Ovo istraživanje obuhvatilo je tridesetak djece uzrasta 4 i 5 godina. Radi se o djelatnostima koje su vezane za nauku, a koje su se odvijale isključivo u unutrašnjem prostoru. Na osnovu sistematskog posmatranja, istraživači su zaključili da kod djevojčica nije bila potrebna pažnja i pomoć vaspitača, već su bile sklonije strahu od nepoznatog. Za razliku od njih dječaci su često pokazivali znakove frustracije u situacijama nemogućnosti pronalaženja rješenja zadatka. S druge strane, dječaci su bili veoma aktivni, spontaniji od djevojčica, i često ispoljavali agresivno ponašanje i takmičarski duh (Desouza i Czerniak, 2003).

Dvije studije su provedene od strane Blekmor i Centers (Blakemore i Centers, 2005). Cilj prve studije bio je da se dođe do saznanja o tome koje su to igračke označene za dječake, za djevojčice ili oboje. 1292 studenta su ocjenila 126 igračaka. Učesnici su kategorizovali igračke na numeričkoj skali i nakon toga je ustanovljeno pet kategorija igračaka: izrazito muške, umjereno muške, neutralne, umjereno ženske, izrazito ženske. Za drugu studiju su konstruisana četiri seta po 15 igračaka, po tri iz svake kategorije. Učestvovalo je 706 studenata koji su ocijenili igračke na 26 skala koje su mjerile karakteristike igračaka. Otkrili su da su igračke djevojčica povezane sa fizičkom privlačnošću, njegom i vještinom u domaćinstvu, dok su igračke dječaka ocijenjene kao nasilne, takmičarske, uzbuđljive i pomalo opasne. Igračke koje su ocijenjene kao najvjerovatnije obrazovne i za razvoj fizičkih, kognitivnih, umjetničkih i drugih vještina djece obično su ocijenjene kao neutralne ili umjereno muške. Zaključili su i da se čini da izrazito rodno obilježene igračke manje podržavaju optimalan razvoj od neutralnih ili umjereno rodno obilježenih igračaka (Blakemore i Centers, 2005).

Černi i London (Cherney i London, 2006) su osmislili studiju da uporede kako se sklonosti prema slobodnim aktivnostima razlikuju u zavisnosti od starosti i pola. Učestvovala su djeca od 5 do 13 godina (60 dječaka i 60 djevojčica). Njihovi odgovori o omiljenim igračkama, kompjuterskim igrama, televiziji i fizičkim aktivnostima upoređeni su u različitim kategorijama slobodnog vremena. Rezultati istraživanja su pokazali da je pol značaj faktor i da dječaci provode više vremena u slobodnim aktivnostima nego djevojčice. Za naš rad je bitan dio o igračkama pa ćemo samo njega detaljnije objasniti. Najpopularnije igračke su bile

lutke, manipulativne igračke za građenje i plišane životinje. Dječaci su više navodili manipulativne igračke, vozila i akcijske figure, dok su djevojčice češće navodile lutke, plišane životinje i obrazovne aktivnosti (Cherney i London, 2006).

Kuti (2018) je provela istraživanje tako što su prvo 93 djevojčice i dječaka uzrasta od 4 do 5 godina razvrstali 30 igračaka. Za te igračke su djeca navela da su im omiljene, a istraživači su to razvrstali na „igračke za djevojčice“, „igračke za dječake“ i „igračke za djevojčice i dječake“. Tokom ispitivanja sklonosti ka rodno obilježenim i rodno neutralnim igračkama kod djece, istraživači su izdvojili one igračke koje su najviše puta odabrane kao rodno obilježene igračke, po tri iz svake kategorije (Kuti, 2018). Ispitivanjem sklonosti ka rodno obilježenim igračkama kod djece predškolskog uzrasta pokazalo se da su djeca sklonija ka rodno obilježenim igračkama. „Najviše su to činile djevojčice za djevojčice (94.12%), a najmanje dječaci za dječake (71.43%)“ (Kuti, 2018: 369). Izbor igračaka koji su vršile djevojčice bio je više fokusiran na ljepotu i njegu, pastelnih i rozih boja, dok su dječaci skloniji uzbuđenju i nasilju, a dominiraju plave i crne boje. Igračke sa likovima iz crtanih filmova biraju oba pola. Takođe, istraživanje je pokazalo da su rodno neutralne igračke imale više obrazovni karakter u odnosu na rodno obilježene igračke (Kuti, 2018).

U istraživanju koje je anonimnom anketom provela Jurkin (Jurkin, 2021) učestvovala su 52 vaspitačice na teritoriji Republike Hrvatske. Rezultati su pokazali da 71,2% vaspitačica primjećuje razliku u igranju između dječaka i djevojčica. Istraživanje je, takođe, pokazalo da su dječaci skloniji pokretnim i takmičarskim igrama te konstruktorskim igrama. Djevojčice su sklonije simboličkim, dramskim ili maštovitim igrama dok su društvenim igrama podjednako sklona oba pola. Nadalje, anketa je pokazala da dječaci češće dolaze u konflikt za vrijeme igranja, djevojčice su sklonije mirnijim igrama gdje se sjedi i razgovara, a podjednako se igraju u većim grupama. Najveći postotak vaspitačica, njih 52%, primjećuje povremeno grupisanje djece prema polu za vrijeme igranja dok se njih 40% izjasnilo da podjela postoji većinu vremena. I konačno, uočene su razlike u izboru igračaka između djevojčica i dječaka. Vaspitačice su procijenile da dječaci većinom biraju loptu i igračke vozila (autiće, kamione, vozove i slično) dok djevojčice biraju lutke i dječiju kuhinju za igranje. Ostale igračke navedene u anketi, prema odgovorima vaspitača, biraju podjednako i dječaci i djevojčice (Jurkin, 2021).

Na osnovu navedenih istraživanja, možemo zaključiti da između dječaka i djevojčica postoje značajne razlike u pogledu četiri ključna aspekta posmatranja (izbor aktivnosti, igračke, učesnici igre i vrste igara).

3. METODOLOŠKI OKVIR RADA

Nakon teorijskog proučavanja osnovnih pojmova koji se odnose na temu rada i njihovog detaljnog terminološkog određenja, pristupili smo izradi metodološkog dijela rada. U ovom poglavlju izložit ćemo najbitnije metodološke aspekte radi što boljeg razumijevanja samog istraživanja.

Problem i predmet istraživanja

Problem istraživanja su svakodnevne aktivnosti djece koje predstavljaju značajne prilike za rast i razvoj. Vrijeme koje djeca provode igrajući se, razgovarajući i komunicirajući sa prijateljima i porodicom najbolja je prilika za učenje. Igra je važan dio socijalnog i psihičkog rasta i razvoja djece. Ona je sastavni dio života svakog djeteta. Pored zabave i zadovoljstva koje pruža, igra je također važan način da djeca uče o sebi, drugima i svijetu oko sebe, steknu kompetencije i izgrade društvene odnose. Iz tog razloga je veoma važno da svako dijete ima dovoljno vremena za igru, odnosno da je igra dio svakodnevnog života djeteta. Osim dobiti igara, sastavni dio na koji moramo obratiti pažnju su i igračke kojima se djeca igraju. Igračke sa kojima se djeca igraju često imaju veću moć i uticaj nego što mislimo. One definišu okruženje u kojem dijete odrasta i okupiraju njegovo razmišljanje.

Predmet istraživanja je izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta u vrtiću tj. razlike u izboru igračaka kod dječaka i djevojčica. Nakon provedenog istraživanja izvedeni su zaključci o tome da li djevojčice biraju igračke koje su okarakterisane kao feminizirane, a dječaci igračke koje su okarakterisane kao maskulizirane i koliko često biraju igračke koje se smatraju neutralnim.

Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog empirijskog istraživanja je da se ispita izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta u odnosu na pol. To znači da se istraživanje bavi pitanjem načina na koji dječaci i djevojčice predškolskog uzrasta (5 – 6 godina) pristupaju igračkama koristeći se rodno zasnovanim ulogama.

Zadaci istraživanja su bili u funkciji realizacije navedenog cilja pa stoga navodimo sljedeće zadatke:

- Odabir populacije na kojoj se vrši istraživanje
- Odabir predškolske ustanovu u kojoj se vrši istraživanje
- Utvrđivanje uzorka ispitanika (slučajevi)
- Primijena baterije instrumenata
- Analiza dobijenih podataka
- Interpretacija dobijenih podataka
- Izvođenje zaključaka na osnovu istraživačkih pitanja.

Istraživačka pitanja i zadaci

Polazeći od opšteg cilja istraživanja konkretizovani su određeni istraživački zadaci:

1. Ispitati da li djeca predškolskog uzrasta biraju igračke u odnosu na pol.
2. Ispitati šta djeca navode kao razlog za izbor igračke za koju su se opredjelila.
3. Ispitati da li igračku za drugara/drugaricu biraju u odnosu na pol.
4. Ispitati da li vaspitači utiču na izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta i na koji način.

Takođe su formulisana i određena istraživačka pitanja:

1. Da li djeca predškolskog uzrasta biraju igračke u odnosu na pol?
2. Šta djeca navode kao razlog za izbor igračke za koju su se opredjelila?
3. Da li igračku za drugara/drugaricu biraju u odnosu na pol?
4. Da li vaspitači utiču na izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta i na koji način?

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Da bismo došli do podataka u empirijskom istraživanju koristila se kvalitativna paradigma, fenomenološki pristup koji određuje način na koji djeca doživljavaju fenomen koji istražujemo.

Kvalitativna istraživanja u svojoj paradigmi sadrže polazišta o tome da su društvene činjenice društveni konstrukt i da ih je moguće razumjeti kroz interpretacije ljudi koji s njima imaju iskustva. Ova istraživanja baš iz tog razloga ne ciljaju na

populacije, već na fenomene. Njihov cilj je opisati društvene fenomene toliko temeljno i duboko da ljudi koji su se susreli s fenomenom kada vide te opise, imaju utisak da su oni istiniti, odnosno da dobro opisuju i njihovo razumijevanje te društvene stvarnosti (Brajdić Vuković i saradnici, 2021).

Da bi se odgovorilo na istraživačka pitanja korištena je studija slučaja sa deskripcijom, a da bi se došlo do svih neophodnih teorijskih saznanja korišten je metod teorijske analize i sinteze.

Studija slučaja je kvalitativna metoda kojom se proučava određeni slučaj. Osnova studije slučaja sastoji se u sagledavanju svih važnijih aspekata jedne pojave ili situacije, uzimajući kao jedinicu analize pojedinačni subjekt, porodicu, organizaciju, lokalnu zajednicu ili čitavu kulturu. Svaka od tih jedinica analize smatra se posebnom cjelinom ili entitetom koja može ili ne mora biti u relaciji s drugim entitetima. Predmet proučavanja u studiji slučaja može biti pojedinac, mala grupa, organizacija ili šira zajednica (Milas, 2005). Deskripcija predstavlja opis pojava koje se istražuju, ali za naučno-istraživački rad je pored tačnog opisivanja potrebno i odgovoriti na pitanja Kako? i Zašto? (Čendo Metzinger i Toth, 2020).

Autori koji su se bavili definisanjem studije slučaja podjednako su saglasni u tome da studija slučaja podrazumijeva dubinski i holistički pristup istraživanju ograničenog i specifičnog društvenog fenomena (slučaja) pri čemu se koriste različite metode istraživanja i izvori podataka koji će doprinijeti temeljnom i svestranom opisu i razumijevanju slučaja (Miočić, 2018).

Metod teorijske analize i sinteze u kojem analiza predstavlja postupak raščlanjivanja složenih pojava, predmeta ili ideja na njihove sastavne elemente, a sinteza predstavlja obrnut postupak od analize i ona je postupak u kojem se jednostavnije misaone tvorevine ili pojedinačni dijelovi spajanjem povezuju u složenije misaone tvorevine, odnosno u cjelinu (Čendo Metzinger i Toth, 2020).

Tehnike koje su primjenjene u istraživanju su intervjuisanje sa elementima posmatranja i anketiranje.

Intervjuisanje sa elementima posmatranja je unaprijed pripremljen i planiran razgovor između istraživača i subjekta intervjuisanja. U pedagogiji intervjuisanjem prikupljamo činjenice o vaspitno-obrazovnim fenomenima.

Anketiranje je istraživačka tehnika kojom ispituujemo mišljenja ispitanika o određenim pojavama, događajima, procesima, postupcima, osobinama, odnosima koji su predmet istraživanja.

Istraživački instrumenti su alati koji se upotrebljavaju u istraživačkom radu. Za potrebe ovog istraživanja izrađena je baterija instrumenata. Ti instrumenti su: protokol posmatranja, protokol intervjua sa djecom (polustrukturirani) i anketni upitnik za vaspitače sa pitanjima otvorenog tipa (Prilog 1, Prilog 2 i Prilog 3)

U protokol posmatranja bilježe se ponašanja djece i izbor igračaka u toku slobodnih aktivnosti, kao i izbor partnera za igru. Sastoji se od sljedećih elemenata: osnovni podaci o djetetu i pitanja na koja se odgovara nakon što prilikom posmatranja uočimo tražena ponašanja.

Prije početka intervjua djeca imaju priliku da se upoznaju sa 12 igračaka koje su im pripremljene a koje su u ranijim istraživanjima ocijenjene kao feminizirane, muskulizirane ili neutralne, po četiri igračke iz svake kategorije. Zatim im se postavljaju unaprijed pripremljena pitanja iz intervjua koji služi da se dođe do određenih zaključaka bitnih za istraživanje. Pitanja se sastoje iz dvije grupe i to: pitanja vezana za lični izbor djeteta i pitanja vezana za izbor djeteta za druge, u ovom slučaju drugare.

Anketni upitnik je osmišljen tako da vaspitači ispune po jedan anketni upitnik za svako dijete koje učestvuje u istraživanju. Osnovna pitanja odnose se na izbor igračaka kod djece, da li oni kao vaspitači utiču na njihov izbor i sa kim se najčešće igraju.

Populacija i uzorak istraživanja

Populaciju čine djeca predškolskog uzrasta u JU Dječiji vrtić „Radost“ Prijedor. Istraživanje će se vršiti u radnoj sobi, na namjernom uzorku od 10 djece iz jedne starije vaspitne grupe, i to pet dječaka i pet djevojčica. Djeca su uzrasta od 5 godina i 8 mjeseci do 6 godina i 5 mjeseci. Svako dijete čini slučaj što znači da ima 10 slučajeva ukupno. Podaci su uzimani i od dvije vaspitačice koje su sa njima u kontinuitetu od početka boravka u ustanovi.

Organizacija i tok istraživanja

Organizacija i tok istraživanja predstavljaju slijed nekoliko kontinuiranih koraka koji se sprovode da bi samo istraživanje dobilo na kvalitetu i pouzdanosti.

- prvi korak u istraživanju podrazumijevao je iščitavanje određene literature i dosadašnjih rezultata istih ili sličnih istraživanja, kako bismo upoznali teorijske postavke neophodne za realizaciju istraživanja.

- određen je istraživački pristup, metode, tehnike i instrumenti koji su omogućili realnije i kvalitetnije dobijanje rezultata u određenom vremenskom periodu;
- određen je uzorak u datoj populaciji;
- ispoštovani su svi uslovi i dobijene saglasnosti predviđene Pravilnikom o etičkom kodeksu tokom realizacije programa, projekata i istraživanja sa djecom u predškolskim ustanovama;
- u posljednjem koraku su sređeni, obrađeni i interpretirani dobijeni rezultate i izvedeni su zaključci iz istih.

Procedure prikupljanja podataka

Etička pitanja

U skladu sa Uputstvom o etičkom kodeksu tokom realizacije programa, projekata i istraživanja sa djecom u predškolskim ustanovama, uputila sam Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske pismeni zahtjev za mišljenje o provođenju empirijskog istraživanja u JU Dječiji vrtić „Radost“ u svrhu izrade master rada.

Nakon dobijenog mišljenja Ministarstva broj 07.04/052-3074/22 (Prilog 4) uputila sam pismeni zahtjev JU Dječiji vrtić „Radost“ i dobila saglasnost za realizaciju istraživanja broj 514/22 kojom se odobrava provođenje istraživanja u toku juna 2022. godine (Prilog 5).

Zatim sam na osnovu obrazaca iz gore pomenutog Uputstva tražila saglasnost u pisanoj formi za učestvovanje u istraživanju (Prilog 6 i Prilog 7). Saglasnost su dobrovoljno ispunili i potpisali roditelji djece koja učestvuju u istraživanju, kao i dvije vaspitačice koje su od početka u toj predškolskoj grupi.

Tok istraživanja

Istraživanje se provodi u toku juna 2022. godine, u prostoru koji je djeci poznat i koji svakodnevno koriste u predškolskoj ustanovi u kojoj borave. Takođe, ta djeca poznaju i mene lično zato što radim u tom objektu. Djeca su u periodu prikupljanja podataka bila u dvorištu vrtića a pozivala sam ih nasumično, kako je ko želio da dođe. Svi su bili jako zainteresovani i jedva čekali da dođe njihov red.

Na pod sam nasumično poredala 12 igračaka, četiri za dječake, četiri za djevojčice i četiri neutralne. Svako dijete prvo ima nekoliko minuta da pogleda sve igračke i da vidim

kako reaguje a zatim krećem sa upotrebom instrumenata. Istraživač upoznaje djecu sa tim da u svakom trenutku mogu da odu da se igraju ukoliko ne žele više da učestvuju, a može i sam da prekine istraživanje ukoliko primijeti bilo kakve znakove otpora ili nelagode kod djece.

Slika 1 Ponuđene igračke i njihov položaj

Instrumenti koji se koriste su:

- intervju za djecu koji je polustrukturiran sa pitanjima otvorenog tipa i svako pitanje mogu dodatno da pojašnim. Vodi se računa o vremenu trajanja intervjuja koje neće biti duže od 20 minuta. Tokom intervjuja koristim audio snimanje kako bih što kvalitetnije prenijela odgovore na pitanja.
- Protokol posmatranja u koji upisujem sve važno što uočim kod ispitanika i imam poseban protokol posmatranja za svako pojedinačno dijete koje učestvuje u istraživanju.
- Upitnik za vaspitače sa pitanjima otvorenog tipa o svakom ispitaniku posebno. Vaspitači nisu bili upoznati sa procedurom prikupljanja podataka od djece, niti sa njihovim odgovorima.

Pored navedenih instrumenata u sklopu kojih je dijete biralo po tri igračke za sebe, igračku za druga i za drugaricu, svako dijete treba da nacrti svoju omiljenu igračku, kao i da izabere kod kuće jednu igračku sa kojom se najčešće igra i sa kojom će ga roditelj fotografisati, a sve to u svrhu dolaženja do što više relevantnih podataka vezanih za temu istraživanja.

Predviđeni postupci obrade podataka

Pošto se radi o studiji slučaja koristila sam deskripciju kao postupak obrade podataka. Opisala sam svaki slučaj posebno i analizirala dobijene rezultate. Bila je upotrebljena deskripcija i upoređivanje slučajeva i pri tom su izvedeni i zaključci na osnovu dobijenih rezultata. Prikaz slučaja svakog djeteta radio se na osnovu alfabeta, a identitet djeteta je kodiran. Pitala sam djecu iz grupe da mi kažu pet ženskih i pet muških imena i tako dala ime svakom slučaju.

4. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Slijedi narativni opis svakog konkretnog slučaja. Slučajeve sam opisivala koristeći sve dobijene podatke prilikom istraživanja. Prvo sam navodila osnovne podatke o djeci koja su učestvovala u istraživanju i svako za sebe čini slučaj. Zatim sam opisivala njihovo ponašanje prije početka intervjua, a onda odgovore koje su dali na pitanja vezano za izbor igračke za sebe i za druge. Da bi bliže prikazali dječiji izbor, dječiji iskazi su navedeni u originalu tao što su stavljeni u navodnike. Poslije toga slijede odgovori vaspitača koji su isto u nekim slučajevima preneseni u originalu. Uz narativni opis svakog pojedinačnog slučaja priložena je fotografija koja je nastala tako što su im roditelji kod kuće rekli da izaberu svoju omiljenu igračku i sa istom ih fotografisali. Takođe je priložen i crtež na kojem su u vrtiću crtali svoju omiljenu igračku.

Tabela 1.

Slučaj 1

ĐORĐE

Đorđe je dječak koji u vrijeme provođenja istraživanja ima pet godina i osam mjeseci. U vrtić ide od starije jasličke grupe, što znači da mu je ovo četvrta godina boravka u predškolskoj ustanovi. Đorđe je dijete iz potpune porodice i ima starijeg brata.

Prije početka intervjua je odmah uzeo auto robot i pištolj pa malo razgledao. U istraživačkoj situaciji je rado birao i objašnjavao svoj izbor. Malo se dvoumio i razmišljao prilikom izbora igračke za druga i drugaricu. Posmatranjem je uočeno da u vrtiću najviše voli da se igra sa Petrom i Vasilijem i da su igračke koje bira u slobodnim aktivnostima najčešće lego kocke ili dinosaurus i traktor koje donosi od kuće.

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor mu je auto robot i pištolj „zato što volim da se sklapa i volim da pištolj puca“. Drugi izbor mu je alat i pištolj „zato što volim i da nešto pravim, a volim i da nešto zvuči kao da pucam“. Treći izbor mu je traktor (bager) i pištolj. Ovdje možemo da uočimo da su sve tri igračke iz kategorije maskuliziranih (muških) igračaka. Ono što je interesantno je to da je pri svakom izboru birao dvije igračke a druga je uvijek bila pištolj.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga kaže: „Ne znam. Možda bi on izabrao traktor. Ne, možda bi on htio pošto nema, možda bi izabrao ovaj alat jer ima nešto za mjerenje. Možemo nešto kokano praviti.“ Prilikom izbora igračke za drugaricu kaže: „Ne znam. Možda bi ona izabrala pošto voli najviše lutke. Ne znam bil' bebu ili barbiku. Najviše se voli igrati sa bebom ili barbikom zato što naprave od stolica kuću i sa onim puzlama naprave zid.“ Kao što vidimo, za dječaka je izabrao igračke koje spadaju u kategoriju maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu je izabrao igračke koje pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa izborom i odgovorima dječaka Đorđa, kao i sa onim što je uočeno posmatranjem. „Najčeće voli da se igra sa traktorom koji donese.“ „Lego kocke. Gradi avione, brodove i generalno mašine (traktor, bager).“

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtao je traktor, a za omiljenu igračku kod kuće izabrao je plavu plišanu huggy wuggy koja predstavlja muški lik. Te igračke takođe pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka.

Tabela 2.

Slučaj 2

JANA

Jana je djevojčica koja u vrijeme provođenja istraživanja ima pet godina i devet mjeseci. U vrtić ide od mlađe vrtićke grupe, s tim što je u ovu grupu prešla iz drugog objekta kada su postali starija vrtićka grupa. Jana je dijete iz potpune porodice i ima starijeg brata.

Prije početka intervjua nije prišla da pregleda igračke nego ih je samo iz daleka stidljivo posmatrala. U istraživačkoj situaciji je bila tiha i povučena ali je učestvovala, birala igračke i obrazlagala svoj izbor. Posmatranjem je uočeno da u vrtiću najviše voli da se igra sa drugaricom Mašom i da su igračke koje najradije bira u slobodnim aktivnostima lutke.

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor joj je beba „zato što volim lutke“. Drugi izbor joj je barbika „zato što se igram s njima“. Treći izbor joj je torbica sa setom za uljepšavanje „zato što tu stavljam neke stvari“. Ovdje možemo da uočimo da su sve tri izabrane igračke iz kategorije feminiziranih (ženskih) igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga odmah kaže „alat, ne znam zbog čega, popravljali bi nešto“. Prilikom izbora igračke za drugaricu bira bebu, „igrale bi se mame i seke“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrala igračku koja spada u kategoriju maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu isto ono što je i njoj bio prvi izbor i pripada kategoriji ženskih igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa izborom i odgovorima djevojčice Jane gdje oni navode da se najčešće igra sa lutkom i barbikom, da ih koristi za igre uloga („Lutka je kao njeno dijete, oblači je, presvlači, uspavljuje,...“), te da za igru češće bira djevojčice. Takođe navode da se često igra neutralnim igračkama kao što su lego kocke, igra memorije, igre u biblioteci, „kada nisu dostupne njene omiljene lutke“.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtala je lutku, a isto to je izabrala i kod kuće kao omiljenu igračku. Te igračke takođe pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Tabela 3.

Slučaj 3

JOVANA

Jovana je djevojčica koja u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i pet mjeseci. U vrtić ide od mlađe vrtićke grupe što znači da joj je ovo treća godina boravka u predškolskoj ustanovi. Ona je dijete iz potpune porodice i ima mlađu sestru.

Prije početka intervjua je odmah prišla igračkama i uzela torbicu pa pregledala njen sadržaj. Zatim je svaku igračku detaljno pogledala, pregledala i opisala. U istraživačkoj situaciji je bila otvorena i dominantna. Posmatranjem je uočeno da se u vrtiću najviše igra sa drugaricom Mašom i da su igračke sa kojima najviše voli da se igra bebe koje koristi za igre uloga. Takođe od kuće ponekad ponese neku igračku a najčešće je to mali haski (mala plastična igračkica psa).

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor joj je barbika „zato što ja volim barbike i ja sam djevojčica“. Drugi izbor joj je doktorski set „zato što ta igra stvarno nekad mi bude zanimljiva i volim da se igram s tim“. Treći izbor joj je torbica sa setom za uljepšavanje „zato što mi je baš zanimljiva i ima svakakvih stvarčica ovdje“. Ovdje možemo da uočimo da su prva i treća igračka iz kategorije feminiziranih (ženskih) igračaka, dok je druga izabrana igračka iz kategorije neutralnih igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga (dječaka) uporno je tvrdila da nema najboljeg druga ni bilo kojeg dječaka sa kojim se voli igrati. Ipak je izabrala tri igračke (a ne jednu) sa kojima smatra da bi se igrali dječaci. Igračke koje je izabrala su policijski auto robot, pištolj i set sa alatom „zato što je to njima zanimljivo“. Prilikom izbora igračke za drugaricu kaže „Ja mislim da bi ona izabrala tu bebu zato što ona voli da se nekad igramo mame i sestre“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrala igračku koja pripada kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu je izabrala igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa izborom i odgovorima djevojčice Jovane gdje oni navode da se ona najčešće igra sa lutkama i „voli da crta, igre uloga (u kuhinji, kod doktora, liječi svoju lutku)“. Takođe navode da se često igra sa neutralnim igračkama „zato što su dostupne, ali i neutralne igračke svojom igrom opredjeljuje prema polu“.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtala je barbiku, a isto to je izabrala kao omiljenu igračku kod kuće, samo što je u pitanju barbika sirena. Te igračke takođe pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračkaka.

Tabela 4.

Slučaj 4

LARA

Lara je djevojčica koja u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i jedan mjesec. U vrtić ide od mlađe jasliske grupe što znači da joj je ovo peta godina boravka u predškolskoj ustanovi. Ona je dijete iz potpune porodice i ima starijeg brata.

Prije početka intervjuja je prvo uzela torbicu, a zatim suđe. Pažljivo je posmatrala svaku igračku i dodirivala je. U istraživačkoj situaciji se ponašala pomalo stidljivo. Prije izbora svake igračke je prvo razmišljala a zatim upirala prstom i govorila „ovo“ a ja sam umjesto nje imenovala o kojoj igrački se radi. Posmatranjem je uočeno da u vrtiću najviše voli da se igra sa drugaricama Mašom i Dunjom, dok u slobodnim aktivnostima najviše voli da crta, da se igra doktora i sa plišanim zekom.

Na samom početku intervjuja bira igračke za sebe. Prvi izbor joj je doktorski set „zato što volim“. Drugi izbor joj je torbica sa setom za uljepšavanje „zato što volim da se sređujem“. Treći izbor joj je lutka – beba „zato što volim lutke“. Ovdje možemo da uočimo da prva igračka koju je izabrala pripada kategoriji neutralnih igračkaka, dok su joj drugi i treći izbor igračke koje pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračkaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga bira policijski auto robot „zato što voli to, igrali bi se policajaca“. Prilikom izbora igračke za drugaricu kaže: „Izabrala bih barbiku. Zato što ona voli sređene stvari i barbike. Igrale bi se princeza“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrala igračku koja pripada kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu je izabrala igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se ne poklapaju potpuno sa odgovorima djevojčice Lare, osim u dijelu da igračke koristi za igre uloga, „jaku maštu ima“. Njihovi odgovori se poklapaju sa onim što je uočeno prilikom posmatranja, a razlog tome je to što su im u vrtiću najviše dostupne isključivo neutralne igračke.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtala je barbiku, a za omiljenu igračku kod kuće je izabrala lutku (bebu) koja ima opremu za plivanje i ronjenje. Te igračke takođe pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Tabela 5.

Slučaj 5

LENA

Lena je djevojčica koja u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i dva mjeseca. U vrtić ide od starije jasličke grupe, što znači da joj je ovo četvrta godina boravka u predškolskoj ustanovi. Ona je dijete iz potpune porodice i ima dvije mlađe sestre, od kojih je jedna novorođenče.

Prije početka intervjua pokazuje koliko je oduševljena torbicom koju je ugledala, ali istražuje i ostale igračke. U istraživačkoj situaciji je bila odlučna, pogotovo kad je birala igračke za druga i drugaricu. Prilikom izbora igračke za sebe je malo razmišljala. Sve što je izabrala je pokazala prstom i nakon što ja imenujem igračku potvrđuje da je to ta koju bira.

Posmatranjem je uočeno da u vrtiću najviše voli da se igra sa drugaricama Sarom i Milom, a u slobodnim aktivnostima najradije bira lutke i plišane igračke. Mnogo voli da crta.

Na samom početku intervjuja bira igračke za sebe. Prvi izbor joj je beba „zato što ima ovo što se kači i zato što je slatka“. Drugi izbor joj je kutija sa suđem i namirnicama za kuhinju „zato što ima puno raznog voća, povrća i suđa“. Treći izbor joj je barbika „zato što ima narandžastu kosu“. Ovdje možemo da uočimo da sve tri izabrane igračke pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga čim sam postavila pitanje pokazuje prstom na bager i kaže: „Pa..., zato što ja mislim da neki moj drug voli zelenu boju pa zato. Kao uzmu neke male kockice i trpaju“. Prilikom izbora igračke za drugaricu odmah po postavljanju pitanja odlučno pokazuje prstom na barbiku i kaže: „Zato što Mila voli barbike. U petak bi svi donijeli neku barbiku a Mila bi uzela ovu“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrala igračku koja pripada kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu je izabrala igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa odgovorima djevojčice Lene gdje oni navode da ona najviše voli da se igra sa lutkama i plišanim igračkama, te da ih koristi za igre uloga „igra se sa njom kao da je to njena beba“, „koristi ih za igru uloga (npr. mama i tata)“.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtala je slona sa krilima (plišana igračka), a za omiljenu igračku kod kuće je izabrala plišanog lavića. Ove izabrane igračke po kategoriji mogu da pripadaju neutralnim igračkama, ali se u istraživanju Černi i London (2006) došlo do zaključka da su djevojčice sklonije izboru plišanih igračaka.

Tabela 6.

Slučaj 6

MARKO

Marko je dječak koji u vrijeme provođenja istraživanja ima pet godina i devet mjeseci. U vrtić ide od mlađe jasličke grupe, što znači da mu je ovo peta godina boravka u predškolskoj ustanovi. On je dijete iz potpune porodice i ima jednog starijeg brata.

Prije početka intervjua pokazuje oduševljenje policijskim robotom a ostale igračke posmatra sa zanimanjem. U istraživačkoj situaciji se ponaša zainteresovano i rado bira između ponuđenih igračkaka samo bez nekog posebnog obrazloženja svog izbora. Posmatranjem je uočeno da se u vrtiću najviše igra sa drugarima Teom i Harunom, a u slobodnim aktivnostima se najčešće igra sa autićima koje donosi od kuće, lego kockicama od kojih pravi brodove, bambuči konstruktorom od kojeg pravi mačeve, drvenim kockicama i igra se moćnih rendžera.

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor mu je policijski auto robot „zato što volim“. Drugi izbor mu je bager, a treći izbor pištolj. Na pitanje Zašto? odgovara sa „zato“. Ovdje možemo da uočimo da sve tri izabrane igračke pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračkaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga kaže: „Isto policijskog robota ili pištolj. Zato što voli“. Kada je u pitanju izbor igračke za drugaricu bira bebu i kaže: „Mislim da bi bebu, zato što je djevojčica. Samo djevojčice se igraju sa tim“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrao igračku koja pripada kategoriji muskuliziranih (muških) igračkaka i koja je bila i njegov prvi izbor, a za djevojčicu je izabrao igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračkaka uz obrazloženje da se sa tim igraju samo djevojčice.

Odgovori vaspitača se ne poklapaju potpuno sa odgovorima dječaka Marka. Njihovi odgovori se poklapaju sa onim što je uočeno prilikom posmatranja, a to je da se najviše igra lego kockicama i uopšteno kockama raznih vrsta i da voli akcijske junake. Razlog tome je to što su im u vrtiću najviše dostupne isključivo neutralne igračke.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtao je auto na daljinsko upravljanje, a za omiljenu igračku kod kuće izabrao je akcijskog junaka Kapetan Amerika. Te igračke takođe pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračkaka.

Tabela 7.

Slučaj 7

MILA

Mila je djevojčica koja u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i četiri mjeseca. U vrtić ide od mlađe jasličke grupe, što znači da joj je ovo peta godina boravka u predškolskoj ustanovi. Ona je dijete iz potpune porodice i ima stariju sestru i mlađeg brata.

Prije početka intervjuja je prvo istraživala i dodirнула svaku igračku. U istraživačkoj situaciji je odlučno birala igračke i obrazlagala svoj izbor. Posmatranjem je uočeno da se u vrtiću najviše igra sa Anđelom (ali i svima ostalima, ona je zvijezda grupe, omiljena i dječacima i djevojčicama). U slobodnim aktivnostima najčešće bira kockice od kojih pravi kućice za igračke, kao i plišanog jednoroga kojeg donosi od kuće.

Na samom početku intervjuja bira igračke za sebe. Prvi izbor joj je beba „zato što ima dudu“. Drugi izbor joj je barbika „zato što je lijepa“. Treći izbor su joj drvene kockice „zato što mogu slagati razne stvari“. Ovdje možemo da uočimo da prve dvije igračke pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka, a treća igračka pripada kategoriji neutralnih igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga bira policijskog auto robota i kaže: „To je za dječake. Moj drug voli to. Igrao bi se sa svojim prijateljima i sa mnom.“ Prilikom izbora igračke za drugaricu nabraja tri stvari, iste one igračke koje je izabrala za sebe. „Ja mislim da će drugarica izabrati bebu, barbiku ili kockice. Zato što su to ženske stvari.“

Kao što vidimo za dječaka je izabrala igračku koja pripada kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu ono što ona smatra feminiziranim (ženskim) igračkama, isto što je izabrala za sebe.

Odgovori vaspitača se poklapaju za izborom i odgovorima djevojčice Mile gdje oni navode da ona najviše voli da se igra kockicama, „koristi ih za konstruktorske igre (gradnju)“, „gradi dvorac za princezu, ili pravi zoo vrt za životinje“.

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtala je plišanog jednoroga, a isto to je izabrala za omiljenu igračku kod kuće. Ove igračke mogu da pripadaju kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Tabela 8.

Slučaj 8

MIHAJLO

Mihajlo je dječak koji u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i tri mjeseca. U vrtić ide od mlađe vrtićke grupe, što znači da mu je ovo treća godina boravka u predškolskoj ustanovi, s tim što je jako mnogo izostajao sve do predškolske grupe. On je dijete iz potpune porodice.

Prije početka intervjua je obilazio i dodirivao sve igračke. U istraživačkoj situaciji je pokazivao igračke bez imenovanja ali je bez problema i ustručavanja obrazložio svoj izbor. Posmatranjem je uočeno da se u vrtiću najviše igra sa Mihailom (iako nije tako rekao u intervjuu), a u slobodnim aktivnostima se najčešće igra lego kockicama od kojih pravi brodove i drvenim kockicama od kojih pravi kule i kućice.

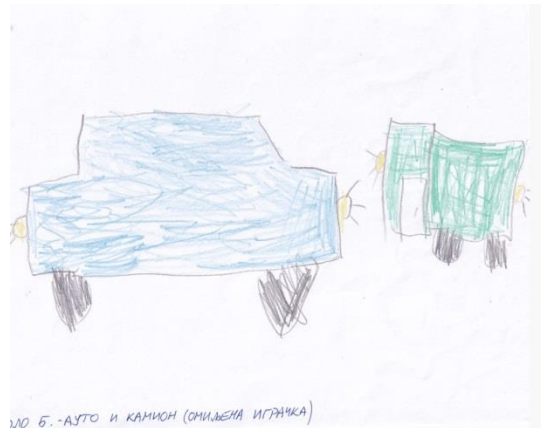
Na samom početku intervjuja bira igračke za sebe. Prvi izbor mu je policijski auto robot, „zato što volim policajce“. Drugi izbor su mu kockice, „zato što volim da slažem kockice“. Treći izbor mu je traktor (bager), „zato što uvijek volim da se vozam“.

Ovdje možemo da uočimo da prva i treća igračka pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka a druga igračka pripada kategoriji neutralnih igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga bira policijskog auto robota, „zato što voli da se igra policajaca, igrali bi se zajedno policajaca“. Prilikom izbora igračke za drugaricu bira bebu, „zato što voli da se igra bebama, mislim da bi se igrala doktorice“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrao igračku koja pripada kategoriji muskuliziranih (muških) igračaka i koja je bila i njegov prvi izbor, a za djevojčicu je izabrao igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa odgovorima dječaka Mihajla gdje oni navode da najviše voli da se igra sa autićima i lego kockicama koje koristi za konstruktorske igre i gradnju brodova, aviona,...

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtao je auto i kamion, a za omiljenu igračku kod kuće je izabrao jedan crveno-crni veliki automobil. Te igračke takođe pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka.

Tabela 9.

Slučaj 9

NIKOLA

Nikola je dječak koji u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i pet mjeseci. U vrtić ide od mlađe jasličke grupe, što znači da mu je ovo peta godina boravka u predškolskoj ustanovi. On je dijete iz potpune porodice i ima mlađeg brata.

Prije početka intervjua je pregledao sve igračke, dodirivao ih, otvarao. Nije izabrao ni jednu konkretno. U istraživačkoj situaciji je bio pomalo stidljiv, nije imenovao igračke već samo pokazivao prstom, ali je obrazlagao svoj izbor. Posmatranjem je uočeno da se u vrtiću najviše igra sa miljanom, a u slobodnim aktivnostima najčešće bira lego i drvene kocke od kojih pravi brodove. Od kuće voli da donese autiće.

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor mu je bager „zato što ima kašiku“. Drugi izbor mu je alat „zato što se popravlja“. Treći izbor mu je pištolj „zato što puca“. Ovdje možemo da uočimo da sve tri igračke koje je izabrao pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga prvo kaže da ne zna a zatim bira bager „zato što je rekao da bi uzeo ovaj bager da kopamo“. Prilikom izbora igračke za drugaricu bira bebu „zato što je žensko, da je vozi u kolicima“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrao igračku koja pripada kategoriji muskuliziranih (muških) igračaka i koja je bila i njegov prvi izbor, a za djevojčicu je izabrao igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa izborom i odgovorima dječaka Nikole. „Lego kocke, obožava ih.“ „Autići hotvils (lične od kuće) i lego kocke.“ „Gradi brodove, avione, bager i sl.“

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtao je auto, a za omiljenu igračku kod kuće je takođe izabrao autiće. Te igračke takođe pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka.

Tabela 10.

Slučaj 10

TODOR

Todor je dječak koji u vrijeme provođenja istraživanja ima šest godina i dva mjeseca. U vrtić ide od mlađe jasličke grupe, što znači da mu je ovo peta godina boravka u predškolskoj ustanovi. On je dijete iz potpune porodice i ima mlađu sestru.

Prije početka intervjua odmah uzima pištolj, a ostale igračke dira zainteresovano. U istraživačkoj situaciji se ponaša opušteno i bez razmišljanja govori svoj izbor. Posmatranjem je uočeno da se igra sa većinom dječaka i djevojčica ali jedan Marko mu je najbolji drug. On je među dječacima zvijezda grupe i svi ga rado biraju za partnera u igri. U slobodnim aktivnostima najčešće bira lego kockice i lutke super junaka, kao i robote. Takođe voli i da se igra igre uloga (tigar, rendžeri,...).

Na samom početku intervjua bira igračke za sebe. Prvi izbor mu je policijski auto robot „zato što se može transformisati u auto“. Drugi izbor mu je bager „zato što može kao da kupi stvari“. Treći izbor mu je pištolj. Ovdje možemo da uočimo da sve tri igračke koje je izabrao pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igračaka.

Kada je u pitanju izbor igračke za druga bira bager „zato što može dići stvari, kao da gradimo“. Prilikom izbora igračke za drugaricu bira barbiku „zato što su barbike lijepe za djevojčice“. Kao što vidimo, za dječaka je izabrao igračku koja pripada kategoriji muskuliziranih (muških) igračaka, a za djevojčicu je izabrao igračku koja pripada kategoriji feminiziranih (ženskih) igračaka.

Odgovori vaspitača se poklapaju sa odgovorima dječaka Todora, kao i sa onim što je uočeno tokom posmatranja. „Lego kockice, autići, akcijski junaci. Za građenje (brodova, aviona) i za igre uloga (ja sam heroj... spašavam...).“

Prilikom crtanja omiljene igračke nacrtao je robota, a za omiljenu igračku kod kuće je izabrao crnog moćnog rendžera. Te igračke takođe pripadaju kategoriji maskuliziranih (muških) igraćaka.

5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je imalo za cilj da se ispita izbor igračkaka kod djece predškolskog uzrasta u odnosu na pol. To znači da se istraživanje bavilo pitanjem načina na koji dječaci i djevojčice predškolskog uzrasta (5 – 6 godina) pristupaju igračkama koristeći se rodno zasnovanim ulogama. Počeli smo od istraživačkih pitanja na koja ćemo odgovoriti u ovom poglavlju. Istraživačka pitanja možemo podijeliti u dvije veće grupe i to: Da li djeca biraju igračke za sebe u odnosu na pol? i Da li djeca biraju igračke za druga i drugaricu u odnosu na pol? U okviru prve grupe pitanja pozabavićemo se i odgovorima vaspitača koje smo dobili anketiranjem.

Kao što već znamo, najšira definicija igračke navodi da su to sva sredstva koja se koriste u igri. To znači da igračka može biti bilo šta sa čime se dijete može bezbjedno igrati. Djeci je poželjno nuditi igračke koje im razvijaju pažnju i koncentraciju kao i mnoge druge interektualne, motoričke i socijalne vještine. U istraživanju su korištene igračke koje su fabrički napravljene i sigurne, koje su djeci interesantne i u skladu sa njihovim uzrastom, a u prethodnim istraživanjima su označene kao maskulizirane, feminizirane ili neutralne.

Ono što sam uočila prilikom prikupljanja podataka u toku istraživanja je da djeca iz te grupe u boravišnoj prostoriji imaju uglavnom neutralne igračke. „Muške“ i „ženske“ igračke imaju samo povremeno i to u slučajevima kad donesu nešto od kuće petkom (kada im je dan za donošenje igračkaka). Uprkos tome, neutralne igračke koriste tako što ih u igri prilagođavaju polu kojem pripadaju. Npr. dječaci od lego kockica i drvenih kocaka prave brodove, avione i slično a djevojčice dvorac za princezu, zološki vrt,...

DJECA I NJIHOVI IZBORI IGRAČAKA ZA SEBE

Istraživanje se bavilo pitanjem izbora igraćaka kod djece starijeg vrtićkog uzrasta (5 - 6 godina) u odnosu na pol. Tačnije, pitanjem da li djevojčice biraju igračke koje su samo za djevojčice, a dječaci igračke koje su samo za dječake ili ipak biraju i neke neutralne igračke koje su predviđene za oba pola ili one koje pripadaju grupi igraćaka za suprotni pol.

Tabela 11.

Prikaz izbora igraćaka

Naziv slučaja	Prvi izbor	Drugi izbor	Treći izbor	Za druga	Za drugaricu	Crtež	Fotografija
Dorđe	auto robot i pištolj	alat i pištolj	bager i pištolj	bager, alat	lutka	traktor	Huggy Wuggy
Marko	auto robot	bager	pištolj	auto robot, pištolj	beba	auto na daljinski	Kapetan Amerika
Mihajlo	auto robot	kockice	bager	auto robot	beba	auto i kamion	auto
Nikola	bager	alat	pištolj	bager	beba	auto	autići
Todor	auto robot	bager	pištolj	bager	barbika	robot	moćni rendžer
Jana	beba	barbika	torbica	alat	beba	lutka	lutka
Jovana	barbika	set za droktore	torbica	robot, pištolj ili alat	beba	barbika	barbika sirena
Lara	set za doktore	torbica	beba	auto robot	barbika	barbika	lutka
Lena	beba	suđe	barbika	bager	barbika	plišani lavić	slon sa krilima
Mila	beba	barbika	kockice	auto robot	beba, barbika, kockice	plišani jednorog	jednorog

Napomena. Prikaz slučajeva zasnovan je na slučajnom izboru. Zbog preglednosti i lakše interpretacije predstavljeni su prvo svi slučajevi jednog pola, a zatim slučajevi drugog pola.

Kao što se vidi u Tabeli 11, gotovo svi su birali igračke isključivo vezane za pol kojem pripadaju iako su za sebe birali čak tri od ukupno 12 ponuđenih igračaka. To znači da su djevojčice birale igračke koje su u prethodnim istraživanjima (Blakemore i Centers, 2005) označene kao igračke za djevojčice a dječaci igračke koje su označene kao igračke za dječake. Ni jedno dijete nije izabralo igračku koja pripada grupi igračaka za suprotni pol, što znači da ni jedna djevojčica nije izabrala igračku koja je kategorisana kao igračka za dječake, niti je ijedan dječak izabrao igračku koja je kategorisana kao igračka za djevojčice.

Samo jedan dječak je izabrao neutralnu igračku, u ovom slučaju kockice, kao svoj drugi izbor, dok su čak tri djevojčice izabrale neutralnu igračku. Kod dvije djevojčice je to bio set za doktore, kod jedne kao prvi, a kod druge kao drugi izbor. Treća djevojčica je za svoj treći izbor izabrala kockice. Ovdje možemo zaključiti da djevojčice češće od dječaka biraju neutralne igračke nego dječaci.

Kada je u pitanju crtanje omiljene igračke, svi su nacrtali igračku u skladu sa polom kojem pripadaju (Tabela 11). To znači da su sve djevojčice nacrtale igračke za djevojčice, a svi dječaci su nacrtali igračke za dječake. Dvije djevojčice su nacrtale plišane igračke, a jednoj od njih su plišane igračke inače omiljene igračke za igru. U jednom istraživanju Bojatzis i Ides (1999) je zaključeno da su motivi crteža usko povezani sa polom djece i da se polne razlike u preferencijama i umjetničkoj reprodukciji pojavljuju u predškolskom uzrastu.

Prilikom izbora omiljene igračke kod kuće, svi su izabrali igračku u skladu sa polom kojem pripadaju. To takođe znači da su sve djevojčice izabrale igračke za djevojčice i da su svi dječaci izabrali igračke za dječake (Tabela 11). Opet su dvije iste djevojčice izabrale plišane igračke. Takođe, jedan dječak je izabrao plišanu igračku kao omiljenu igračku kod kuće, ali je u pitanju lik iz igrice za kojeg se i po boji i izgledu može konstatovati da je za dječake.

U Tabeli 11 takođe možemo uočiti da su djeca uglavnom birala skoro istu vrstu igračke za crtanje u vrtiću i onu koju su kao omiljenu izabrali za fotografisanje kod kuće. Kod dječaka su to najčešće bila vozila i akcijske figure, a kod djevojčica lutke i plišane igračke.

Anketiranjem vaspitača došli smo do istih podataka koje smo dobili ostalim tehnikama prikupljanja podataka. Vaspitači su za svako dijete naveli igračke i igre kojima se igraju u vrtiću a koje su za dječake uglavnom maskulizirane a za djevojčice feminizirane. U nekim slučajevima su to neutralne igračke koje djeca koriste na način prikladan polu kojem pripadaju. Takođe su naveli da se djeca u vrtiću najviše igraju neutralnim igračkama jer su im

uglavnom one dostupne u prostoriji u kojoj borave. Kada donose igračke od kuće to su isključivo feminizirane kod djevojčica i maskulizirane kod dječaka. Slične rezultate je dobila Jurkin (2021) u istraživanju u kojem su vaspitačice procijenile da dječaci većinom biraju loptu i igračke vozila, a djevojčice lutke i igre u dječijoj kuhinji.

I posmatranjem smo dobili iste podatke o izboru igračaka kod dječaka i djevojčica. Dječaci su birali igračke okarakterisane kao maskulizirane ili neutralne igračke poput kockica sa kojima su gradili brodove, avione, i slično. Djevojčice su birale igračke koje su okarakterisane kao feminizirane ili neutralne igračke poput kockica sa kojima su gradile dvorce, kućice za igračke i puno više od dječaka se igraju igara uloga.

Naši rezultati potvrđuju prethodno, gdje se u istraživanju provedenom od strane Černi i London (2006) došlo do zaključaka da su dječaci skloniji igračkama kojima se može manipulirati, različitim vozilima i akcijskim figurama, a djevojčice su sklonije lutkama, plišanim igračkama i obrazovnim aktivnostima.

DJECA I NJIHOVI IZBORI IGRAČKE ZA DRUGA I DRUGARICU

Istraživanje se bavilo i pitanjem izbora igračaka kod djece starijeg vrtićkog uzrasta (5 - 6 godina) u odnosu na pol, ali za njihove prijatelje. Tačnije, pitanjem da li djevojčice za djevojčice biraju igračke koje su samo za djevojčice, a za dječake igračke koje su samo za dječake ili ipak biraju i neke neutralne igračke koje su predviđene za oba pola ili one koje pripadaju grupi igračaka za suprotni pol. Takođe, da li dječaci za dječake biraju igračke koje su samo za dječake, a za djevojčice igračke koje su samo za djevojčice ili ipak biraju i neke neutralne igračke koje su predviđene za oba pola ili one koje pripadaju grupi igračaka za suprotni pol.

Djeci je prvo postavljeno pitanje sa kim najviše vole da se igraju i dobili smo skoro iste odgovore kao što smo uočili prilikom posmatranja. Dječaci se najviše igraju sa dječacima, a djevojčice sa djevojčicama. U rijetkim slučajevima imaju „zvijezde“ grupe sa kojima svi žele da se igraju. Zatim su djeca imala zadatak da između 12 ponuđenih igračaka izaberu onu koju misle da bi izabrao njihov drug, a nakon toga da izaberu onu igračku sa kojom misle da bi se igrala njihova drugarica.

Sva djeca su izabrala igračku za druga i drugaricu u skladu sa polom kojem oni pripadaju, što se vidi u Tabeli 11. Vrlo često su dali obrazloženje kao što je „to je za djevojčice“ ili „sa tim se dječaci igraju“. To bi značilo da su dječaci za dječake birali igračku koja pripada kategoriji maskuliziranih igračaka, u nekim slučajevima koja je bila i njihov izbor. Za djevojčice su birali igračku koju oni smatraju igračkom za djevojčice ili sa kojom su primjetili da se one igraju.

U obrnutom slučaju, djevojčice su za djevojčice birale igračku koja pripadaju kategoriji feminiziranih igračaka i koja je u pojedinim slučajevima bila i njihov izbor (Tabela 11). Za dječake su birale igračku koju one smatraju igračkom za dječake ili su vidjele da se dječaci s tim igraju. Igračke koje su djeca smatrala igračkama za djevojčice i za dječake su u skladu sa rezultatima istraživanja Blakemore i Centers (2005) u kojem su studenti ocjenjivali igračke prema skali i tako su dobijene kategorije kojima određene igračke pripadaju.

Ni jedno dijete za druga i drugaricu nije izabralo neutralnu igračku, osim u jednom slučaju kada je djevojčica za svoju drugaricu umjesto jedne nabrojala tri igračke, iste one koje je izabrala za sebe. Naši rezultati ne potvrđuju prethodna, gdje je u istraživanju koje je provela Kutí (2018) zaključeno da djevojčice za djevojčice u 94.12% slučajeva biraju rodno

obilježene igračke, a dječaci za dječake rodno obilježene igračke biraju u 71.43%. To znači da su u našem slučaju sva djeca (100%) za drugare birali igračke u skladu sa polom kojem pripadaju.

Na osnovu ovog istraživanja možemo zaključiti da djevojčice i dječaci predškolskog uzrasta za sebe biraju igračke u odnosu na pol, i to dječaci više nego djevojčice. Takođe, igračke za druge dječake i djevojčice u potpunosti biraju u skladu sa polom kojem ta djeca pripadaju.

6. ZAKLJUČAK

Tema ovog rada proistekla je iz mog dugogodišnjeg rada sa djecom predškolskog uzrasta. Već od najranijeg uzrasta kod dječaka i djevojčica se primjete razlike u ponašanju, igri, izboru igračaka, oblačenju i slično. Jako je važno da roditelji i vaspitači budu senzitivni i shvate da i oni utiču na polni/rodni identitet kod djece jer je on sastavni dio ličnosti koja se razvija.

Dječaci i djevojčice se od rođenja razlikuju po polu koji je biološki određena kategorija. Za razliku od toga, rod predstavlja društvenu kategoriju i rodne uloge se uče tokom odrastanja uz uticaj društvene sredine. Moglo bi se reći da rodne uloge predstavljaju skup očekivanja o ponašanju osoba muškog i ženskog pola. Rodne uloge se usvajaju upravo u toku predškolskog perioda, a kasnije u životu eventualno nadograđuju jer djeca od najranije dobi znaju kako izgledaju dječaci i djevojčice, šta oblače, kako se ponašaju i igraju, koje igračke biraju i slično.

Igra je najvažnija aktivnost djece predškolskog uzrasta i predstavlja važan faktor razvoja rodni uloga. U igri djeca uče o svijetu oko sebe, svom tijelu i mogućnostima, stiču mnoga znanja i vještine. To znači da djeca u igri uče i rodne uloge jer se dječaci i djevojčice igraju upravo onako kako im nalaže pol/rod kojem pripadaju, to jest, onako kako se igraju i ponašaju drugi oko njih koji pripadaju istom polu/rodu.

Opšti cilj našeg istraživanja je da se ispita izbor igračaka kod djece predškolskog uzrasta (5 – 6 godina) u odnosu na pol. To znači da smo ispitivali koje igračke (feminizirane, maskulizirane ili neutralne) djeca biraju za sebe, koje igračke biraju za svog druga ili drugaricu i šta su vaspitači rekli na temu izbora igračaka u odnosu na pol. Važno se baviti ovim istraživačkim ciljem kako bismo što bolje shvatili značaj igre i igračaka u životu djeteta, kao i formiranja pojma roda i rodni uloga tokom odrastanja.

Istraživanjem smo došli do zaključka da djeca biraju igračke isključivo u odnosu na pol kojem pripadaju. Znači, djevojčice za sebe biraju igračke koje su okarakterisane kao feminizirane (ženske) igračke, a dječaci za sebe biraju igračke koje su okarakterisane kao maskulizirane (muške) igračke. Djevojčice češće od dječaka za sebe biraju neutralne igračke, ali ih koriste za igre kojima se igraju „ženskih“ igara. Prilikom izbora igračke za druga ili drugaricu sva djeca su izabrala igračku u odnosu na pol i to uz obrazloženje da su to igračke

za djevojčice/dječake. Djevojčice su za djevojčice birale feminizirane igračke, a za dječake maskulizirane igračke. Dječaci su, takođe, za djevojčice birali feminizirane igračke, a za dječake maskulizirane igračke.

Ograničenje studije je prije svega mali uzorak istraživanja, kao i isti uzrast djece koji je obuhvaćen istraživanjem. U nekim budućim istraživanjima ove teme bilo bi poželjno za uzorak uzeti djecu različitih uzrasta i djecu iz različitih sredina (veći/manji gradovi, selo/grad). Mogla bi se uzeti u obzir količina i vrste igračkaka koje posjeduju, imaju li brata/sestru, i slično. Obuhvatiti veći uzorak vaspitača kroz deskriptivnu servej studiju.

Ovim istraživanjem smo samo otvorili temu, a neke ideje za dalja istraživanja bi mogle biti da vaspitači prate spontane izbore djece u igri u kontekstu izbora igračkaka u odnosu na pol; istraživati posmatranjem koje igre djeca preferiraju sa igračkama koje biraju; da se ispituju načini na koje roditelji i vaspitači utiču na dječije izbore igre i igračkaka i slično.

Tema izbora igračkaka kod djece u odnosu na pol je važna za praksu vaspitno – obrazovnog rada kako bi vaspitači bili upoznati sa rezultatima dosadašnjih istraživanja i razlikama u izboru igračkaka i igre kod djece predškolskog uzrasta. Ova tema bi, takođe, trebala biti više zastupljena u programima predškolskog vaspitanja i obrazovanja kako bi joj vaspitači posvetili pažnju i krenuli razmišljati o razvoju rodnih uloga kod djece na predškolskom uzrastu.

U toku inicijalnog obrazovanja vaspitača najviše se obrađuju teme vezane za igru, manje teme o igračkaka, a najmanje su zastupljene teme o razvoju roda i rodnih uloga kod djece predškolskog uzrasta. Bilo bi dobro da se to promijeni ili bar uvede u programe stručnog usavršavanja vaspitača i stručnih saradnika.

7. LITERATURA

Belamarić, J. (2009). Ružičasto i plavo - Rodno osviješten odgoj u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 15(58), 14-17.

Berk, L.E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Berk, L.E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Boyatzis, C. J., i Eades, J. (1999). Gender differences in preschoolers' and kindergartners' artistic production and preference. *Sex Roles*, 41(7-8), 627-638. https://www.researchgate.net/publication/241025716_Gender_Differences_in_Preschoolers%27_and_Kindergartners%27_Artistic_Production_and_Preference Pristupljeno: 03.07.2022.

Bussey, K. i Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106 (4), 676-713. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676> Pristupljeno: 23.07.2023.

Brajdić Vuković, M., Miočić, I., Čekolj, N., Ledić, J. (2021). *Kvalitativna studija slučaja: od ideje do realizacije*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci. Digitalna knjižnica. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:253983> Pristupljeno: 03.05.2022.

Cherney, I. D., & London, K. (2006). Gender-linked differences in the toys, television shows, computer games, and outdoor activities of 5- to 13-year-old children. *Sex Roles*. 54(9-10), 717-726. https://www.researchgate.net/publication/226649301_Gender-Linked_Differences_in_the_Toys_Television_Shows_Computer_Games_and_Outdoor_Activities_of_5-_to_13-year-old_Children Pristupljeno: 02.03.2023.

Crabb, P. B., i Bielavski, D. (1994). The social representation of material culture and gender in childrens books. *Sex Roles*, 30, 69-79. <https://doi.org/10.1007/BF01420740> Pristupljeno: 23.06.2023.

Craig, R.S. (1992). The effects of television day part on gender portrayals in television commercials: a content analysis. *Sex Roles*, 26, 197-211.

Čendo Metzinger, T. i Toth, M. (2020). *Metodologija istraživačkog rada za stručne studije*. Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.

- Deaux, K., i LaFrance, M. (1998). Gender. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske and G. Lindzey (Ur.), *The handbook of social psychology*. Boston: The McGraw Hill C. Inc. https://books.google.ba/books?id=4InWCsra7IC&printsec=frontcover&hl=sr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false Pristupljeno: 17.05.2023.
- Desouza, J. M., & Czerniak, C. M. (2003). Study of science teachers' attitudes toward and beliefs about collaborative reflective practice. *Journal of Science Teacher Education*, 1 (1), 1-31. <https://doi.org/10.1023/A:1023653911246> Pristupljeno: 03.05.2022.
- Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Eljkonjin, D.B. (1981). *Psihologija dječije igre*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Gašpar, M. (2018). *Igra u funkciji razvoja motoričkih sposobnosti djece predškolske dobi*. Završni rad. Zagreb: Učiteljski studij.
- Grupa autora (1981). *Igra i igračke*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Sarajevo: Svjetlost.
- Heffer, H. (2007) Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33(1), 165-175.
- Holcer, J. (2011). Karakteristike dobre igračke. <https://yumama.mondo.rs/dete/ucenje-igra/a12797/dobra-igracka.html> Pristupljeno: 03.08.2023.
- Huizinga J. (1992). *Homoludens. o podrijetlu kulture u igri* Zagreb: naprijed.
- Jurkin, V. (2021). *Spol kao prediktor spontane igre*. Završni rad. Zagreb. Učiteljski studij.
- Kamenov, E. (1983). *Metodika vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom decom*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kamenov, E. (2009). *Dečja igra: Vaspitanje i obrazovanje kroz igru*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Klarin, M. (2017), *Psihologija dječije igre*. Sveučilište u Zadru. Grafikart doo.
- Kovačević, M. (2019). *Razlike u izboru igračaka između dječaka i djevojčica predškolske dobi*. Diplomski rad. Sarajevo: Filozofski fakultet.

- Kuti, V. (2018). Preferencije u odabiru rodno tipiziranih i rodno neutralnih igračka kod djece predškolske dobi. *Rasprave i članci*, 357-372. <https://hrcak.srce.hr/file/316283>
- Langlois, J. H. i Downs, A. C. (1980). Mothers, Fathers, and Peers as Socialization Agents of Sex-Typed Play Behaviors in Young Children. *Child development*, 51, 4, 1237-1247.
- Lazar, M. (2007). *Moć igre i igračke*. Đakovo: Tempo.
- Leaper, C. & Friedman, C.K.. (2007). The Socialization of Gender. Handbook of Socialization: *Theory and Research*. CHAPTER 22, 561-587.
- Lester, S. i Maudsley, M. (2007). *Play, Naturally: A review of children's natural play*. London: Play England.
- Lindon, J. (2001). *Understanding Children's Play*. UK: Nelson Thornes.
- Maccoby, E. E. (1990). Gender and relationships: A developmental account. *American Psychologist*, 45, 513-520.
- Maccoby, E. E., & Jacklin, C. N. (1987). Gender segregation in childhood. In H. W. Reese (Ed.), *Advances in child development and behavior*, Vol. 20, pp. (239-287).
- Maccoby, E. E. (2002). Gender and group process: A developmental perspective. *Current Directions in Psychological Science*, 11(2), 54-58.
- M. Mandić, Đ. (1961). *Moje dete i igra*. Beograd: Narodna knjiga.
- Maleš, D. (1988) *Obitelj i uloga spolova*. Zagreb: Školske novine.
- Marović, Z. (2009) Ne smiješ plakati, ti si dječak. *Dijete, vrtić, obitelj*. 15(58), 18-23
- Marušić, I. (1994). *Povezanost rodni uloga i osobina ličnosti kibernetičkog modela*, Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- McCormick, K. M. (1998) Gender and Language. Concise encyclopedia of pragmatics. Ur. Jacob L. Mey. Amsterdam – Lausanne – New York – Oxford – Shannon – Singapore – Tokyo: Elsevier.
- Milas, G. (2007). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Miočić, I. (2018). Fleksibilnost studije slučaja: prednost ili izazov za istraživače?. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(2), 175-194.

Nunner-Winkler, G. (2001). Geschlecht und Gesellschaft. In: Joas, Hans (Hg.): *Lehrbuch der Soziologie*, 265-288.

Owen Blakemore, J. E., i Centers, R. E. (2005). Characteristics of boys' and girls' toys. *Sex Roles*, 53(9-10), 619–633. <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-005-7729-0> Pristupljeno: 03.04.2022.

Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Zagreb: Alinea.

Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alinea

Centar za ženske studije (2007). Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Biblioteka Ona. https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf Pristupljeno: 03.03.2023.

Pranjić, M. (2015). Sustav odgoja i obrazovanja u Ateni. *Anali za povijest odgoja*, 14(38), 7-30.

Rajić, V. i Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Rasprave i članci*, 603-619.

Rheingold, H.L. & Cook, K. (1975) The contents of boys' and girls' rooms as an index of parents' behavior. *Child Development* 46(2): 459-463.

Spahić Šiljak, Z., Kusanović Pehar, J., Zečević, I., Tutnjević, S., Dušanić, S., Hadžić, L. (2021). Priručnik za upoznavanje nastavnica i nastavnika sa metodama rodno odgovornog ponašanja.

[https://www.unicef.org/bih/media/7066/file/Prirucnik%20za%20nastavnike%20i%20nastavnice%20\(Srpski\).pdf](https://www.unicef.org/bih/media/7066/file/Prirucnik%20za%20nastavnike%20i%20nastavnice%20(Srpski).pdf) Pristupljeno: 13.07.2023.

Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda.

Stojaković, P. (2012). *Prvih šest godina: Psihologija za vaspitače i roditelje*. Banja Luka: Grafid.

Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Zagreb: Školske novine.

Tchernigova, S. (1995). Puzzling boys and girls: Gender differences in problem – solving in preschoolers thought puzzles.
<http://www.eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=ED396845> Pristupljeno: 08.04.2022.

Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Vlašić, M. (2019). *Uloga igre u odgoju djece*. Završni rad. Zagreb: Učiteljski studij.

8. PRILOZI

PRILOG 1

PROTOKOL POSMATRANJA

OPŠTI PODACI

Ispitanik: _____

Datum rođenja ispitanika: _____

Posmatrač/istraživač: _____

Datum: _____

Mjesto: _____

IZBOR IGRAČKE

1. Koju igračku dijete bira prije početka intervjua? Sa kojom pažnjom posmatra ostale igračke?
2. Na koji način se odlučuje za igračke koje bira za sebe?
3. Kako se odlučuje za izbor igračke za druga/dječaka?
4. Kako se odlučuje za izbor igračke za drugaricu/djevojčicu?
5. S kim se najčešće igra u vrtiću?
- 6.. Koje igračke najradije bira u slobodnim aktivnostima?

PRILOG 2

PROTOKOL INTERVJUA

OPŠTI PODACI

Ispitanik: _____

Datum rođenja ispitanika: _____

Ispitivač/istraživač: _____

Datum: _____

Mjesto: _____

Koristim igračke koje sam naizmjenično rasporedila u jednom dijelu prostorije. Radi se o igračkama koje su prepoznate kao feminizirane, maskulizirane ili neutralne. Dijete ima mogućnost da se igra neko vrijeme i upozna se sa tim igračkama prije nego što počnem sa intervjuom.

IZBOR IGRAČKE

1. Sa kojom od ovih igračaka bi se najradije igrao/la? Zašto?

2. Sada ću da sklonim ovu igračku koju si izabrao/la. Koju bi ti sljedeću igračku uzeo/la? Zašto?

3. Kad bi morao/la izabrati još jednu igračku koja ti se sviđa, koja bi to bila? Zašto?

4. S kim se najradije igraš u vrtiću? Kako se zove tvoj najbolji drug? A kako se zove tvoja najbolja drugarica?

5. Koju bi od ovih igračaka izabrao tvoj najbolji drug? Zašto misliš da je to tako? Koje biste se igre najviše voleli igrati sa ovom igračkom?

6. A šta misliš koju bi od ovih igračaka izabrala tvoja najbolja drugarica? Zašto? Koje biste se igre najviše voleli igrati sa ovom igračkom?

PRILOG 3

ANKETNI UPITNIK ZA VASPITAČE

OPŠTI PODACI

Vaspitač: _____

Posmatrač/istraživač: _____

Datum: _____

Mjesto: _____

PITANJA

1. Sa kojim igračkama se najčešće igra _____?

2. Na koji način _____ koristi te igračke?

3. Da li vi kao vaspitač utičete na izbor igračaka kod _____? Zašto?

4. Da li smatrate da _____ bira igračke u skladu sa polom kojem pripada?

5. Da li se _____ igra sa neutralnim igračkama? Koliko često i koje su to igračke?

6. S kim se _____ najčešće igra u vrtiću?

PRILOG 4

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ

Трг Републике Српске 1, 78000 Бањалука, тел: 051/338-461, www.vladars.net,
e-mail: mp@mp.vladars.net

Број: 07.04/052-3074/22
Датум: 11.05.2022. године

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм предшколско васпитање
н/р проф. др Тамаре Прибишев Белеслин

ПРЕДМЕТ: Мишљење, даје се

Поштовани,

Министарство просвјете и културе је дана 27.04.2022. године заприимило захтјев за спровођење истраживања Филозофског факултета, Универзитета у Бањој Луци, којим се тражи мишљење о реализацији емпиријског истраживања у предшколској установи у сврху израде мастер рада студента другог циклуса, мастер студија на Студијском програму предшколског васпитања, Бојане Јеж, на тему „Избор играчака предшколске дјеце у односу на пол“.

У захтјеву достављен је опис истраживања, наведена сврха истраживања као и примјерак инструмента који ће бити кориштен у истом. Такође, достављено је и обавјештење којим ће се учесници упознати да могу у току истраживања повући сагласност без штетних посљедица и образложења.

Надаље, Упутством о етичком кодексу током реализације програма, пројеката и истраживања са дјецом у предшколским установама („Службени гласник Републике Српске“ број 105/20) прописано је да организација или физичко лице које добије мишљење Министарства за реализацију истраживања, треба писменим захтјевом да се обрати установи у којој жели реализовати истраживање и истој доставити сву документацију прописану поменути Упутством. Након што заприми захтјев, директор установе у сарадњи са стручним органима установе процјењује оправданост реализације истраживања у установи и писменим путем обавјештава организацију или физичко лице о учешћу у истом.

Прије реализације истраживања, обрасце сагласности истраживач је дужан доставити установи која исте просљеђује родитељима, а родитељи потписане враћају у установу. Поред наведеног, установа је у обавези да дјецу чији родитељи нису дали сагласност за учешће у истраживању обезбиди несметане услове за реализацију васпитно-образовног рада.

Такође, у допису се наводи да се истраживање планира спровести у периоду од 01.05. до 31.05.2022. године у ЈУ Дјечији вртић „Радост“ Приједор, те напомињемо да је Упутством прописано да се организације или физичко лице које жели сарађивати са установом, а с циљем

реализације пројекта или истраживања, захтјевом, у писаној форми обраћа Министарству најмање 30 дана прије планираног почетка реализације истраживања, те је у складу с наведеним потребно прилагодити период реализације истог.

Имајући у виду напријед наведено, а у складу са чланом 46. став 1. Закона о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник Републике Српске“ број 79/15 и 63/20) истраживање на тему „Избор играчака предшколске дјеце у односу на пол“ може се реализовати уз сагласност предшколске установе у којој планирате рализацију поменутог истраживања.

С поштовањем,

МИНИСТАР
др Наталија Тривић

Достављено:

1. Наслову;
2. У архиву.

PRILOG 5

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ГРАД ПРИЈЕДОР
ЈУ ДЈЕЧИЈИ ВРТИЋ "РАДОСТ" ПРИЈЕДОР

REPUBLIKA SRPSKA
GRAD PRIJEDOR
JU DJEČIJI VRTIĆ "RADOST" PRIJEDOR

Бука Караџића 21, Приједор, Тел./факс: 052/211-702, e-mail: vrticradostpd@gmail.com

Број: 514/22
Датум: 06.06.2022. године

Кос Бојана
Орловача б.б.
Приједор

Предмет: Сагласност за реализацију истраживања, доставља се

Раднику ЈУ Дјечији вртић „Радост“ Приједор Кос Бојани, распоређеној на послове васпитача, даје се сагласност за реализацију истраживања на тему „Избор играчака предшколске дјеце у односу на пол“ за потребе израде мастер рада. Истраживање ће се реализовати у току јуна мјесеца 2022. године.

PRILOG 6

BOJANA KOS

_____
Naziv organizacije / fizičkog lica

_____
dajem

Ime i prezime roditelja/staratelja djeteta

S A G L A S N O S T

da moje dijete _____ učestvuje u

ime i prezime učesnika

Izbor igračaka predškolske djece u odnosu na pol
istraživanju za Master rad _____ koje

tema rada

će se realizovati u _____ u periodu od 01.06.2022. godine do

predškolskoj ustanovi

31.06.2022. godine.

Upoznat/-a sam da mogu u toku projekta/istraživanja povući saglasnost za učešće u projektu/istraživanju bez štetnih posljedica i bez obrazloženja.

Saglasan/-a sam

Nisam saglasan/-a

da se u toku realizacije projekta vrši snimanje, emitovanje i/ili objavljivanje videomaterijala i/ili fotografija djeteta na osnovu kojih se može utvrditi identitet djeteta.

U _____
Opština/grad

_____
Potpis roditelja/staratelja djeteta

Datum: _____

PRILOG 7

BOJANA KOS

_____
Naziv organizacije / fizičkog lica

_____
dajem

Ime i prezime zaposlenog

S A G L A S N O S T

da kao zaposleni u ustanovi _____ učestvujem u

ime i prezime učesnika

Izbor igračaka predškolske djece u odnosu na pol

istraživanju za Master rad _____

tema rada

koje će se realizovati u _____

predškolskoj ustanovi

u periodu od 01.05.2022. godine do 31.05.2022. godine.

Upoznat/-a sam da mogu u toku projekta/istraživanja povući saglasnost za učešće u projektu/istraživanju bez štetnih posljedica i bez obrazloženja.

Saglasan/-a sam

Nisam saglasan/-a

da se u toku realizacije projekta vrši snimanje, emitovanje i/ili objavljivanje videomaterijala i/ili fotografija na osnovu kojih se može utvrditi moj identitet.

U _____

Opština/grad

_____

Potpis

Datum: _____

BIOGRAFIJA AUTORA

Bojana (Joja) Kos, rođeno Jež, rođena je 27.01.1989. godine u Zagrebu. Udata, majka dvoje djece.

U periodu od 1995. do 2003. godine pohađala je Osnovnu školu „Dositej Obradović“ u Prijedoru. Po završetku osnovnog školovanja upisuje srednju Ekonomsku školu u Prijedoru, smjer ekonomski tehničar, koju završava 2007. godine. Iste godine upisuje Filozofski fakultet u Banjaluci, studijski program predškolskog vaspitanja kao redovan student, te isti završava 2010. godine. Diplomirala je na temu „Književnost za djecu i dječije govorne igre“. Mentor joj je bila prof. dr Tamara Pribišev Beleslin. Drugi ciklus studija (master) upisuje 2013. godine i polaže sve ispite do polovine 2016. godine.

Posao u struci dobila je brzo nakon diplomiranja, kao pripravnik u JU Dječiji vrtić „Radost“ u Prijedoru. Nakon polaganja stručnog ispita u istoj ustanovi je dobila stalno zaposlenje i tu radi i danas.

Od 04.11.2019. do 08.06.2020. godine obavljala je funkciju VD direktora JU Dječiji vrtić „Radost“ Prijedor.

Tokom svog rada je prisustvovala je brojnim seminarima, bila uključena u razne projekte i organizaciju mnogih manifestacija u sklopu ustanove.

Važnim u karijeri smatra učešće u projektu „Rastimo zajedno“ koji se sastoji od 11 povezanih radionica za roditelje djece do tri godine. Sa još jednom kolegicom je jedina sertifikovana voditeljica radionica „Rastimo zajedno“ na našoj regiji. Provele su zajedno pet ciklusa radionica sa roditeljima, jedan ciklus radionica sa roditeljima iz ugroženih sredina i jedan ciklus radionica sa vaspitačima.

УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Бојана Кос

Датум, мјесто и држава рођења аутора: 27.01.1989. Хрватска

Назив завршеног факултета аутора и година дипломирања: Филозофски факултет, 2010

Датум одбране завршног рада аутора: 22.09.2010.

Наслов завршног рада аутора: Књижевност за дјецу и дјечије говорне игре

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног рада: Васпитач предшколске дјеце – дипломирани васпитач

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер рада: Магистар предшколског васпитања

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањен: Филозофски факултет

Наслов мастер рада и датум одбране: Избор играчака код дјеце предшколског узраста у односу на пол

Научна област мастер рада према CERIF шифрарнику: S270

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер рада:

1. Проф. др Александра Шиндић Радић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник
2. Проф. др Сања Партало, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан
3. Проф. др Тамара Прибишев Белеслин, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан – ментор.

У Бањој Луци, дана 19.09.2023. године

Декан

Комисија за оцјену завршног мастер рада „ИЗБОР ИГРАЧАКА КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА ПОЛ” кандидаткиње Бојане Кос.

НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВИЈЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ

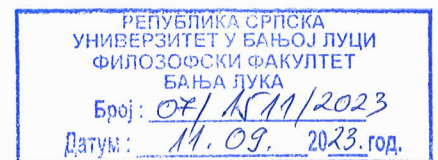
Научно-наставно вијеће Филозофског факултета, на сједници одржаној 06.09.2023. године (Рјешење број: 07/3.1451-40/23), именовало је Комисију за оцјену завршног мастер рада под називом „ИЗБОР ИГРАЧАКА КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА ПОЛ” кандидаткиње Бојане Кос, у сљедећем саставу:

1. др Александра Шиндић Радић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник,
2. др Сања Партало, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан,
3. др Тамара Прибишев Белеслин, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан-ментор.

Комисија је извршила анализу урађеног завршног мастер рада, те на основу тога подноси сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени завршног мастер рада

1. Обим и структура рада

Мастер рад Бојане Кос са називом „ИЗБОР ИГРАЧАКА КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА ПОЛ” написан је на 71 страни куцаног текста (српска латиница; фонт Times New Roman 12; проред 1,5 линија). Поред насловне странице, у српској и енглеској варијанти, двије странице са резимеима на

српском и енглеском језику, прегледа садржаја, Увода, Закључка, Литературе, Прилога и Биографије, што је заједно са основним текстом завршног мастер рада представљено у осам поглавља. Теоријско утемељење мастер рада разрађено је у два поглавља *Одређење основних појмова* (које се даље разрађује у оквиру поднаслова: Игра дјетета предшколског узраста; Играчке; Родне улоге и родни стереотипи; Теорије развоја родних улога) и *Преглед досадашњих истраживања*. Потом слиједи поглавље *Методолошки оквир рада* који садржи неколико релевантних поднаслова битних за методолошку утемељеност емпиријског истраживања. Поглавља *Приказ резултата истраживања* и *Интерпретација резултата истраживања* представљени су два поднаслова *Дјеца и њихови избори играчака за себе* и *Дјеца и њихови избори играчке за друга и другарицу* приказују резултате емпиријског истраживања и њихову интерпретацију.

Насловна страна, упоредна насловна страна, страна са информацијама о ментору и мастер раду на српском и енглеском језику, садржај као и остали обавезни дијелови мастер рада урађени су у складу са *Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму мастер/магистарских радова на Универзитету у Бањој Луци*.

2. Теоријска и методолошка утемељеност проучавања теме

У два поглавља, *Одређење основних појмова* и *Преглед досадашњих истраживања*, кандидаткиња образлаже теоријско утемељење свог мастер рада. Наглашавајући важност дјечије игре у раном дјетињству када се развијају диференцијације, те освјешћивају родне улоге, наводи и друге процесе и активности у којима се препознаје овај развој. Након одређивања појма дјечије игре, њених специфичности у односу на друге дјечије активности и навођења класификација које су актуелне у литератури, једно потпоглавље се посвјећује и питањима утицаја игара на дјечији развој. Даље, у теоријском дијелу, као важне физичке ослонце дјечије игре, кандидаткиња наводи играчке, које дјеци дају идеју и садржај игре, а у васпитном процесу представљају вриједно васпитно средство. Усмјеравајући се ка родним разликама које се испољавају приликом избора играчака, анализира неколико истраживања (Barbu, Cabanes, Maner-Idrissi, 2011; Bussey i Bandura, 1999; Leaper, 2002, према Klarin, 2017; Maccoby, 2002; Maccoby i Jacklin, 1987) која показују повезаност родних улога, склоности ка родно стереотипним играчкама и избора играчака у различитим врстама игара на предшколском узрасту. У теоријском дијелу мастер рада,

неколико поглавља је посвијећено дефинисању родних улога и родних стереотипа, гдје кандидаткиња издваја неколико теоријских полазишта, разматрајући социјалне и културолошке, али и личне факторе у процесу њиховог развоја: теорију социјалног развоја, когнитивно-развојну теорију, затим теорију полних шема.

У поглављу *Методолошки оквир рада*, након одређења предмета и проблема, наглашава се циљ емпиријског истраживања, а то је „да се испита избор играчака код дјете предшколског узраста у односу на пол. То значи да се истраживање бави питањем начина на који дјечаци и дјевојчице предшколског узраста (5 – 6 година) приступају играчкама користећи се родно заснованим улогама“ (стр. 29). Кандидаткиња се одређује за квалитативни приступ, са основним полазистем у феноменологији, који наглашава важност доживљаја феномена који се истражује од стране учесника у истраживању. Одлучује се за дизајн студије случаја, у оквиру које примјењује технике интервјуисања са посматрањем и анкетирање. За потребе емпиријског истраживања, кандидаткиња је конструисала инструменте: протокол посматрања, протокол интервјуа са дјецом (полуструктурирани) и анкетни упитник за васпитаче са питањима отвореног типа. Узорак је чинило десеторо дјете узраста од 5 година и 8 мјесеци до 6 година и 5 мјесеци. Свако дијете је чинило случај, те је истраживањем обухваћено 10 случајева, пет за дјевојчице и пет за дјечаке.

Након добијања сагласности за реализацију емпиријског истраживања од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске и предшколске установе, истраживање је реализовано у Јавној предшколској установи „Радост“ у Приједору током јуна 2022. године.

3. Анализа и интерпретација резултата истраживања

У поглављу *Приказ резултата истраживања* наративно се приказује десет случајева, за пет дјечака и пет дјевојчица, редослиједом који је одређен случајним избором. Приказивање резултата је систематизовано и досљедно, приликом чега кандидаткиња користи метод дескрипције у оквиру приказивања сваког појединачног случаја. Описује понашање дјетета у ситуацији интервјуисања које је показивало родно усмјерено понашање и избор родностереотипних играчака, најприје за себе, потом за свог друга, односно, другарицу. Дјечији одговори се наводе у оригиналу како би се задржала аутентичност дјечијих исказа. За свако дијете, наведени су и описи понашања у току свакодневних активности и игара у дјечијем вртићу, који су прикупљени од стране васпитача. Уз наративни опис, приложени су цртеж дјетета урађен у вртићу, и

фотографија из кућног амбијента, чиме се приказују дјететове преференције приликом избора играчака ван институционалног контекста.

У поглављу *Интерпретација резултата истраживања* даје се одговор на постављена истраживачка питања: Да ли дјеца бирају играчке за себе у односу на пол? и Да ли дјеца бирају играчке за друга и другарицу у односу на пол? Резултати су показали да су готово сва дјеца бирала чак три од укупно 12 понуђених играчака за себе у односу на пол којем припадају (феминизирани, односно, маскулизиране), а ниједно дијете није бирало играчку која припада групи за супротан пол. Један дјечак и три дјевојчице су бирали родно неутралну играчку у једном избору. Овакав избор се поклопио и са приказом играчака на цртежима и на фотографијама у изванинституционалном контексту. Са друге стране, кандидаткиња је уочила да се у дјечијим вртићима уобичајено нуде играчке које могу да се окрактеришу као родно неутралне. Када је у питању друго истраживачко питање, резултати су показали да дјеца, приликом избора играчака за пријатеље, бирају такође родно стереотипне играчке. Сва дјеца су изабрала играчку за друга и другарицу у складу са полом којем они припадају. На крају, кандидаткиња закључује да „дјеца бирају играчке искључиво у односу на пол којем припадају. Значи, дјевојчице за себе бирају играчке које су окарактерисане као феминизирани (женске) играчке, а дјечаци за себе бирају играчке које су окарактерисане као маскулизиране (мушке) играчке. Дјевојчице чешће од дјечака за себе бирају неутралне играчке, али их користе за игре којима се играју „женских“ игара. Приликом избора играчке за друга или другарицу сва дјеца су изабрала играчку у односу на пол и то уз образложење да су то играчке за дјевојчице/дјечаке. Дјевојчице су за дјевојчице бирале феминизирани играчке, а за дјечаке маскулизиране играчке. Дјечаци су, такође, за дјевојчице бирали феминизирани играчке, а за дјечаке маскулизиране играчке“ (стр. 56).

У *Закључку* кандидаткиња наводи нека огрочења студије, а као највеће издваја мали узорак на којем је истраживање рађено. Поред тога, даје приједлоге за будућа истраживања, имајући у виду важност истраживаног феномена за васпитно-образовни процес и одрастање савремене дјеце предшколског узраста, али указује и на важност образовања васпитача у односу на ову тематику.

4. Закључци и приједлог

На основу претходне анализе може се извести закључак да је кандидаткиња Бојана Кос успјешно теоријски утемељила, методолошки уобличила и реализовала

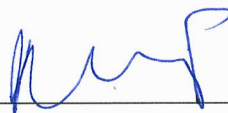
емпиријско истраживање у предшколској установи, коректно анализирао и представила резултате и закључке свог примијењеног истраживања. Према томе, завршни мастер рад под називом „ИЗБОР ИГРАЧАКА КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА ПОЛ” испуњава све критеријуме предвиђене за одбрану завршног мастер рада.

Сходно свему наведеном у овом Извјештају, Комисија предлаже Научно-наставном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци усвоји Извјештај о оцјени завршног мастер рада Бојане Кос под насловом „ИЗБОР ИГРАЧАКА КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА ПОЛ”.

Бања Лука, 11. септембар 2023. године

КОМИСИЈА:

1. Др Александра Шиндић Радић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник

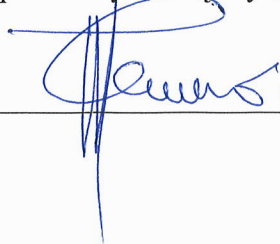
---

2. Др Сања Партало, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан

---

3. Др Тамара Прибишев Белеслин, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан-ментор

Изјава 1

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је
мастер рад

Наслов рада: Избор играчака код дјече предшколског узраста у односу на пол

Наслов рада на енглеском језику: Toys choices of pre-school children in relation to gender

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да мастер рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци 22.09.2023.

Потпис кандидата

Кос Војана

**Изјава којом се овлашћује Филозофски факултет
Универзитета у Бањој Луци да мастер рад учини јавно доступним**

Овлашћујем Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци да мој мастер рад, под насловом „Избор играчака код дјецe предшколског узраста у односу на пол“, који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер рад са свим прилозима предала сам у електронском формату, погодном за трајно архивирање.

Мој мастер рад, похрањен у дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце

Креативне заједнице (Creative Commons), за коју сам се одлучила.

1. Ауторство

2. Ауторство - некомерцијално

3. Ауторство - некомерцијално - без прераде

4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима

5. Ауторство - без прераде

6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

У Бањој Луци 22.09.2023.

Потпис кандидата

Кос Војана

**Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер рада**

Име и презиме аутора: Бојана Кос

Наслов рада: Избор играчака код дјеце предшколског узраста у односу на пол

Ментор: Проф. др Тамара Прибишев Белеслин

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер рада идентична електронској верзији коју сам предала за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 22.09.2023.

Потпис кандидата

Kos BOJANA